

Rad na predstavi "Semafor" - uloga Mila

Šantar, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:169138>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

ODSJEK ZA KAZALIŠNU UMJETNOST

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ KAZALIŠNE UMJETNOSTI

SMJER GLUMA

ANA ŠANTAR

**RAD NA PREDSTAVI: „SEMAFOR“; ULOGA
MILA**

DIPLOMSKI RAD IZ GLUME

MENTOR: izv. prof. art. VJEKOSLAV JANKOVIĆ

SUMENTORICA: umj. sur. SELENA ANDRIĆ

Osijek, 2022.

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU**

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj
_____ rad diplomski/završni pod naslovom

_____ te mentorstvom

_____ rezultat
isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku _____

Potpis _____

SADRŽAJ

1. UVOD	4
1. AUTORSKI TIM	5
1.1. O autorici teksta	5
1.2. O redatelju	6
1.3. O autorima ideje predstave	6
2. RAD NA TEKSTU	7
2.1. Moj prvi susret	7
2.2. Istraživanje o autizmu	7
3. FABULA I ISTRAŽIVANJE MILINOG LIKA	11
3.1. Fabula	11
3.2. Fabula po scenama i razvoj lika	11
3.3. Zaključci o Milinom liku	18
4. NASTAJANJE ULOGE	21
4.1. Propitivanje osobnog života i korespondencije s likom Mile	21
4.2. Model igre	22
4.3. Glas i govor	24
4.4. Pokret	26
5. RAD S REDATELJEM I ANSAMBLOM	28
5.1. Rad s redateljem	28
5.2. Rad s ansamblom	30
6. VIZUALNO OBLIKOVANJE	33
6.1. Scenografija	33
6.2. Kostim, frizura i šminka	33
6.3. Glazba	36
6.4. Svjetlo	37
6.5. Rekvizita	37
6.6. Dodatak - Autizam u kazalištu	39
7. ZAKLJUČAK	40
8. LITERATURA	42
9. FOTOGRAFIJE	43
10. SAŽETAK	44
11. ŽIVOTOPIS	46

1. UVOD

„Vjerujem da su vas upitali zašto želite u kazalište, a vi niste mogli dati neki razuman odgovor jer se ono što ste htjeli raditi ne može objasniti razumnim odgovorom; drugim riječima, željeli ste letjeti.“¹ Oduvijek sam voljela otkrivati i upoznavati ljude oko sebe, razumjeti ih. Kad se nađem u nekoj problematičnoj međuljudskoj situaciji, pokušam je riješiti. Otkrila sam čari kazališta i glume i mogućnost spajanja profesionalnog i životnog puta. Upoznavanjem zapisanih života likova te prenošenjem i obranom njihovog života gledateljima, svijetu. U ovom projektu istraživanje je vodilo u smjeru upoznavanja svijeta lika Mile u predstavi „Semafor“. Dodjelom ove uloge bilo mi je ukazano veliko povjerenje i veliki radni zadatak, obrana i prijenos Milinog lika na scenu. Prošla sam veliki radni proces u koji su bili uključeni brojni ljudi, događaji i emocije. Pišući ovaj tekst zabilježiti ću tijek rada na predstavi „Semafor“ te tko je, i zašto, odlučio raditi predstavu te kako sam uopće baš ja, imala čast graditi ulogu Mile. Što sam sve saznala o Mili iz teksta, kako je tekao rad s redateljem i ansamblom te kako sam i što sam koristila od scenskih alata u izradi Miline uloge. U radu su pribilježene moje intuitivne struje svijesti s osvrtom na glumačku razradu lika i predstave te što sam naučila tijekom procesa nastanka predstave.

¹ Craig, E. G. (1980:22)

1. AUTORSKI TIM

1.1. O autorici teksta

Autorica teksta je Petra Cicvarić, rođena 29. ožujka 1986. u Osijeku. Diplomirala je glumu i lutkarstvo 2016. godine na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, danas preimenovanoj u: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Glumila je u popularnim televizijskim serijama: „Ruža vjetrova”, „Na granici”, „Pogrešan čovjek”, „Najbolje godine”, „Luda kuća” te u predstavama: „Woyzeck” u Virovitičkom gradskom kazalištu, „Vjenčani list” i „Tri praščića” u Gradskom kazalištu “Joza Ivakić” Vinkovci, „Slagalica” u Teatru TO GO, „Karlstadt Kunst Cabaret” i „Male priče o nestašnoj Sonji” u Gradskom kazalištu „Zorin dom” Karlovac gdje je od listopada 2015. zaposlena u profesionalnom ansamblu. Bavi se i pisanjem tekstova. Napisala je tekstove za djecu poput: „Veliko pužovanje”, „Tko nema u vugla - googla”, za što je dobila nagradu za najbolji dramski tekst predstave na festivalu „Naj, naj festival”, 2019. godine. Predstava je postavljena u Sisku u režiji Peđe Gvozdića te u Kragujevcu u režiji Slađane Kilibarde. Nadalje, „U potrazi za slovom „R”, kojom osvaja treću nagradu na natječaju za najbolji dramski tekst za djecu i mlade na festivalu „Mali Marulić” 2017. godine, a 2018. predstava biva nominirana za Nagradu hrvatskog glumišta za najbolju dječju predstavu. Irena Kraljević dobila je nagradu najbolju scenografiju u dječjoj predstavi, Filip Eldan je nominiran za najboljeg mladog glumca, a Petra Cicvarić je dobila nagradu za najbolju glumicu u dječjoj predstavi. Napisala je i tekst o ekologiji: „Korak po korak do čiste planete”. Za tekst „Na tragu” osvaja prvu nagradu na natječaju za najbolji dramski tekst „Mali Marulić” 2019., a 2020. godine na istom festivalu, nagradu za najbolji dramski tekst predstave, na SLUK-u 2021. osvaja nagradu za najbolji dramski tekst predstave na festivalu. Tekst „Doktor Sveljačić” osvaja nagradu za najbolji dramski tekst predstave na festivalu „Assitej” 2021. godine. Napisala je i nekoliko tekstova za odrasle od kojih se ističu „Sudar”, postavljen u Sisku u režiji Peđe Gvozdića, „Semafor” i „Tri i pol sestre”. Petra Cicvarić mlada je i aspirativna autorica koja piše nježne, i obzirne tekstove, najčešće s poantom obrazovanja najmlađih i osvještavanja problema u svijetu. U njezinim tekstovima uživaju i najmlađi i najstariji pa se, nerijetko, pokoja suza, zablista na lica gledatelja.

1.2. O redatelju

Redatelj predstave „Semafor“ je Peđa Gvozdić. Rođen je 27. studenog 1981. godine u Karlovcu. U Osijeku završava magisterij glume i lutkarstva te diplomira 2014. godine na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, današnjoj Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Zapošljava se kao glumac u Gradskom kazalištu „Zorin dom“ Karlovac, 2013. godine. Radeći u ansamblu opredjeljuje se i za posao redatelja ostvarujući mnogobrojne uspješne i dobro poznate predstave: „Karlstadt Kunst Cabaret“, „Još si zelen“, „Tri brata“, „Vanzemaljci“, „Zlatne rukavice“, „Sudar“, „Tri i pol sestre“, „Grane smo na vjetru“, „U potrazi za slovom „R“, „Veliko pužovanje“, „Najbolji prijatelji“, „Peća i Vuk“, „Čekaonica d.o.o.“, „Male priče o nestašnoj Sonji“, „Kaos iza kulisa“, „Kata i Nino na putu do škole“, „Fantazija“, „Važno je zvati se Ernest“, „Dobri čovjek Bažulek“ i dr. U nekim od svojih ostvarenih režija također glumi i/ili lutkari. Osvojio je nagradu za animaciju i nagradu dječjeg žirija za najbolju predstavu „Još si zelen“ na 46. PiF-u 2013. godine u Zagrebu. Iste godine bio je nominiran za Nagradu hrvatskog glumišta u kategoriji za ulogu Fritza von Puppentota u predstavi „Još si zelen“. Peđa Gvozdić razborit je i konstruktivan glumac, lutkar i redatelj iza kojeg se nalaze mnogobrojna kvalitetna kazališna ostvarenja.

1.3. O autorima ideje predstave

Ideja o začetku predstave proizašla je iz inicijative dvaju majki, Jasmine Kundić i Nine Đukić, koje su se javile Petri Cicvarić kako bi zajedno izradile predstavu i njome osvijestile društvo o autizmu. Dvije majke osnivačice se Udruge „Frendofon“, koja se bavi inkluzijom djece i mladih s teškoćama u razvoju, organiziraju inkluzivne događaje kojima žele educirati, pokazati i upoznati društvo s poteškoćama koje ih okružuju. Proširiti ideju prihvaćanja različitosti i viđenju potencijala u ljudima s poteškoćama. Nisu željele neku „tešku“ predstavu koja samo napada, željele su pričati ljudima i na njima razumljiv način govoriti o autizmu, kako se obitelji, bližnji, a i sama djeca nose s time u životu. Željeli su jednu toplu obiteljsku priču, koja bi nježno dotakla publiku i koja bi pomogla ljudima približiti kakav je svijet autista i kako se društvo odnosi prema njima – „Semafor“.

2. RAD NA TEKSTU

2.1. Moj prvi susret

Početak mog rada na tekstu započeo je onoga dana kada sam se prijavila na audiciju za glumicu u novoj predstavi „Semafor” u Gradskom kazalištu „Zorin dom” u Karlovcu. Toga dana bila sam u Zagrebu te sam, nakon slanja prijave, izašla u grad i upoznala dečka koji je autist te provela večer u društvu njega i drugih kolega glumaca. Gledajući njegove kretnje i ponašanje okoline prema njemu, bila sam zatečena njegovim opširnim znanjem o glumcima i njegovoj duhovitosti. Idućeg jutra probudila sam se i vidjela kako sam dobila privitak s tekstom na kojem bih trebala raditi za audiciju. Dobila sam dva monologa: lik Mile i jedan dijalog s policajcem i dječakom Vigom. U komunikaciji s kolegama, koji su također išli na audiciju, svatko je imao neku ideju što bi to moglo biti i kako bi se to trebalo izvesti. Moj početni dojam bio je kako je to jedna jako iskrena i dramatična priča te da se tako treba i tako i izvoditi. Iskreno, bila sam nervozna kako ću to odraditi, ali nikako nisam mogla zaboraviti situaciju od večeri prije, imala sam osjećaj kao da je to neki znak, neki budući zadatak u životu koji ću otključati i spoznati. Nakon audicije dobila sam ulogu Mile. Tada je započeo pravi proces, istraživanje. Veselilo me otkrivanje nadolazeće uloge. Prvo sam morala upoznati cijeli kontekst teksta, problem koji se rješava u njemu, a onda i život lika moje buduće uloge. Kada smo krenuli u prvu čitaću probu sva pitanja polako su dobivala odgovore. Tamo smo se prvi put susreli s cjelovitim tekstom. Nakon pročitano, zaključila sam da je glavna radnja usko vezana oko problematike s autizmom koja se reflektirala u liku Milinog brata Viga i odnosu šire zajednice prema njemu.

2.2. Istraživanje o autizmu

Nakon što sam dobila dojam o problematici kojom se tekst bavi. Upustila sam se u istraživanje o autizmu. Problematika koji zahvaća Milinu obitelj te svega onog što dotiče radnja teksta. Najvažnija stvar koju sam otkrila o autizmu da je svaki slučaj u svakom spektru autistične osobe zaseban i drugačiji. Svaki slučaj autizma je unikatan i svaka osoba s poremećajem iz spektra ima drugačije probleme, a time i različitu razinu funkcioniranja u društvu.² Naime, Vigo je u spektru autizma, zvanom Aspergerov sindrom. Aspergerovog sindrom je neurobiološki razvojni poremećaj u spektru autizma. Unutar toga postoje bezbrojne varijacije. Sada ću navesti neke od simptoma koje su karakterizirale lik dječaka Viga u tekstu i predstavi.

² Npopularna.org (2021.) Romantični odnosi autizma

Karakteristike dječaka Viga:

- Neobična opsesija pojedinim predmetom ili temom u toj mjeri da ga ništa drugo i ne zanima - u našoj predstavi Vigova fiksacija je promet (automobili, križanja, raskrižja, registracije, semafori, ceste, itd...). U razgovoru o navedenom području zanimacije pokazuje izrazite memorijske sposobnosti i koristi visoko stručne fraze, doima se poput malenog profesora ako se tema njegove fiksacije otvara u njegovoj blizini, u društvenoj interakciji. Zbog velike egoističnosti (zaokupljenošću svojim mislima zbog opširnog znanja o temi) i tvrdoglavosti ima poteškoće u kontroliranju svoga ponašanja, popraćenog senzibilnim reakcijama.
- Teško ostvaruje životno važan socijalni kontakt. Zbog problema u korištenju svoje verbalne sposobnosti (nema sposobnost raspoznavanja figurativnog od doslovnog rječnika u komunikaciji). „Figurativni jezik je jezik u kojem se slobodno pojavljuju likovni govor (kao što su metafore i metonimi). Suprotno doslovnom govoru ili jeziku.“³ Sklonost upotrebljavanja govornog i fizičkog jezika bez poimanja postojanja metafora. To jest doslovnoj interpretaciji značenja rečenog. Doslovna interpretacija i pogrešno razumijevanje razgovora dovode do problema u društvenoj interakciji što se odražava u društvenom omalovažavanju, ismijavanju osoba u manjkavosti te sposobnosti, u ovom slučaju osoba u dijagnozi. U takvim situacijama, društveno okruženje, taj čin često zna pripisati i humoru, koji je „prihvatljiv“ ako okruženje voli surovost i ako osoba nema ostale naznake nekog poremećaja.
- Neverbalno se loše izražava, osim ljutnje i tuge koje dobro prikazuje, Vigovi česti ispadi bijesa i histerije popraćeni su fizičkom nespretnošću i velikom silom.
- Vigo osjeća veliku povezanost s pridržavanjem krutih rutina (ili rituala) koje je stvorio kroz svakodnevni život. Zbog velike razine neobične pedantnosti i formalnosti u svemu što čini, on je izrazito podložan stresu ako nešto nije u savršenom redu.

³ Efferit. Definicija i primjeri figurativnih jezika

- Većina navedenog proizlazi iz problema senzornih područja integracije. „Senzorna integracija je proces tijekom kojeg u mozak dolaze senzorne, odnosno osjetilne informacije iz naših osjetila za kretanje, vid, sluh, dodir, okus, njuh... Putem moždanih živaca, zatim se obrađuju tako da im damo smisao i onda na njih možemo odgovoriti nekom aktivnošću... Dakle, primanje informacija iz naših osjetila, njihova interpretacija i pripremanje odgovora – to je senzorna integracija.“⁴ Koliko sam mogla iščitati kod Viga se očituju teškoće tijekom primanja i reagiranja na informacije koje dolazi iz područja osjetila. Mila u predstavi navodi: „Neke informacije su im toliko pojačane u glavi da oni ne mogu sve to procesuirati pa im se događaju pretjerane reakcije - napadi, eksplozije ponašanja.“

Slika 1. Završna scena kod semafora, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Ako do izgradnje sensorike u najranijim godinama nije došlo, kako navodi Milin lik u tekstu, česti izljevi emocija su neupitni. A za osobe u spektru to predstavlja veliku bol. Mila navodi u tekstu: „... Kod autista neki podražaji se jednostavno ne mogu dobro organizirati u mozgu što im stvara smetnje, to ih doslovno boli...“

Sada ću navesti neke od problema u sensorici koji su predstavljeni u predstavi:

⁴ Poliklinika za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba. (2013.) Znete li što je to senzorna integracija?

- Slušna preosjetljivost u sceni rođendana, gdje otac svira gitaru i previše glasova i zvukova Viga zaustavlja u razvoju društvene interakcije.
- Kod hranjenja, koliko god bili gladni, neće moći pojesti hranu koja je pred njima, jer mu se stvaraju senzoričke poteškoće koje dovode do emocionalnog sloma zbog osjećaja gladi, a nemogućnosti hranjenja. U predstavi Vigo nije mogao pojesti obrok ako nije imao sve odvojeno na tanjuru (zbog problematike u senzornoj integraciji). On sam ne može reagirati i dati prikladno objašnjenje zašto je to tako i što mu je potrebno. Mora imati sve u skladu, kako na tanjuru tako i u životu.
- U spektru dodira Vigo pati od smetnje ustupanja od ljudskog fizičkog kontakta, odbijanjem svakog pruženog kontakta te teško uspostavlja kontakt očima, ne samo s nepoznatim ljudima, nego i sa svojom obitelji.
- U spektru sluha povišeni tonovi, poput onih u svađi, glasnoj glazbi, zvukovi u prometu i mnogi drugi aktiviraju mu ponašanje koje je u društvu neprihvatljivo, a Viga dovodi do ispuštanja neartikuliranih zvukova, povišenih tonova u reakciji glasom, glasnoći govora, tona, intonacije i ritma te neobičnih kretnji tijelom.
- U pokretu i gesti u svakodnevnom životu osjeća veliku privrženost pridržavanju krutih rutina koje je stvorio poput vraćanja stvari u savršen red, kao što Vigo u predstavi slaže robu u ormar jako delikatno i točno. Kretnje su mu četverokutne, pravocrtne, ili bolje rečeno, po njegovim izmišljenim posebno zadanim geometrijskim smjerovima.

Kao što sam na početku odlomka navela, većina navedenih oblika ponašanja nije nužna za dijagnozu, svaki slučaj je drugačiji i dovodi do različitih situacija u socijalnoj i životnoj interakciji. Ovaj odlomak je bio djelić tragova Vigovog ponašanja, osobe u spektru, kojim smo se bavili u izradi predstave. Sve karakteristike se odražavaju u njegovoj komunikaciji s društvom, obitelji (koja je dio predstave), a utjecale su na rad Milinog lika. Dok sam sve navedeno istraživala, paralelno sam tražila činjenice u tekstu o mjestu i načinu Milinih reakcija koje ću navesti u idućem odlomku.

3. FABULA I ISTRAŽIVANJE MILINOG LIKA

3.1. Fabula

U predstavi se radi o četveročlanoj obitelji Tolić. Sinu Vigu, kćeri Mili, majci Tihani i ocu Josipu. To je priča o raspadanju i sastavljanju obitelji koja se našla na nepoznatom terenu u svom životu. Sin Vigo pati od autizma. Predstava započinje time što Mila prepričava priču policajcu Tarabiću u policijskoj stanici gdje su je doveli on i policajac Jukić koji nije na ispitivanju. U razgovoru Mila pokušava objasniti i predstaviti svijet svoga brata Viga, njezinu situaciju, odnos u obitelji, interakciju s prijateljima i odnos društva prema njemu. Pokušava predstaviti svijet Vigovog autizma. Vigo se teško prilagođava društvenim normama, što objašnjava policajcu kako bi on razumio što ju je nagnalo na „izljev” bijesa zbog kojeg su je uhitili. Točnije, objašnjava put raspadanja i sastavljanja (borbu), nje, njezinog brata (Viga), roditelja (Tihane i Josipa) i ljudi oko njih nakon što su postali svjesni činjenice da je u Vigo u spektru autizma. Odnos društva prema obitelji koja se našla na tom drugačijem životnom putu te osobnu spoznaju kako kod Viga razviti potrebne senzoričke vještine te doći do društveno prihvatljivog oblika ponašanja.

3.2. Fabula po scenama i razvoj lika

U ovom odlomku ću pobliže ispisati tijek radnje i Miline reakcije u kontekstu.

Prva scena:

Milino neobuzdano udaranje i vikanje - urlanje na semafor i impulzivno udaranje policajca u međunožje. Nakon toga Mila je odvedena na razgovor u policijsku postaju. Počinje Milino prepričavanje priče. Policajac je ispituje zašto je to radila. Policajac ispituje, a ona ne želi konkretno odgovoriti jer ju još pod dojmom od događaja zbog kojeg je i dovedena na ispitivanje u policiju. Nakon što policajac izjavi da će ju čekati još veća kazna ako ne progovori, Mila nevoljko pristaje ispričati što se dogodilo. Policajac spominje riječ semafor što Milu podsjeća na njenog brata, za kojeg kasnije saznajemo da je u spektru autizma te da su mu objekti pažnje promet i semafori. Slijedi Milin monolog o semaforima i prometu. Već je, prilikom čitanja, bilo jasno kako se radi o brechtovskom iskoraku odnosno *aparte* obraćanju⁵, prema publici. Mila

5a parte [~ pa'~] (tal.: nastranu, postrance), postranično obraćanje glumca gledalištu, ali tako da ga tobože ne čuju ostali glumci na pozornici, osobito često u antičkoj i srednjovjekovnoj komediji.

prepričava ono što je ona naučila od svog brata. Policajac je ispituje kakve veze semafori imaju s njezinim bratom i cijelom situacijom. Govori mu kako je sve to učinila zbog brata i kako su semafori njegova fiksacija. Na početku sam mislila da govorim iz nekog bijesa prema bratu, gledajući na scenu prije, ali kasnije sam shvatila da tijekom scene shvaća širu situaciju i brani svog brata na kojeg je ponosna jer je baš takav čudesan i bolji od mnogih koji se ponašaju društveno prihvatljivije.

Druga scena:

Priča nastavlja reminiscencijom. Odigrava se scena kada je Mila imala 6 godina, a Vigo 5 i još nitko nije znao što ih čeka. Roditelji otkrivaju kako se nešto „čudno“ događa njihovom sinu, ukazuje na neobično ponašanje, okupiranost semaforima i prometom. Majka Tihana promatra sina i pokušava uspostaviti bolji kontakt. Mila, tako malena, ne razumije stvari oko sebe te postavlja pitanje na koje joj roditelji još ne mogu dati odgovor jer ni sami ne znaju. Mila, inteligentna i deduktivna za svoju dob osjeća da s bratom nešto nije u redu; rušenje tanjura nije primjereno niti „divljanje“ nakon odgledane reklame, što Vigo čini. Njihovi roditelji su mi se na početku činili veoma neobzirnima. Kako ostati taktičan? Kako reagirati u nelagodnim, nepoznatim situacijama? Mila, kao dijete u toj situaciji, nije razumjela zašto se njemu sve dopušta, a njoj ne. Njezino ponašanje ne sadrži društveno neprihvatljive ispade koje kod Viga svi u obitelji primjećuju.

Slika 2. Scena gdje se Mila i Vigo igraju kao djeca, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Treća scena:

Nakon neuspjeha smirivanja Viga te obiteljskog detektiranja neumjesnog Vigovog ponašanja, priča se nastavlja kod dječjeg psihologa. Seansi se pridružuje otac Josip. Iznose probleme za koje smatraju da se očituju kod Viga te koji nisu uobičajeno dječje ponašanje; poput gutanja paste za zube, poznavanja svih registracija koje je u životu vidio, neimanjem prijatelja, izbjegavanjem fizičkog dodira, prevelikim poznavanjem činjenica o prometu, autima, semaforima... Otac odbija prihvatiti kako s njegovim sinom nešto nije u redu dok majka ne odustaje. Scena završava dogovorom o idućim konzultacijama. Poslije umetnute scene sjećanja vraćamo se u stvarnost policijske postaje te od Mile saznajemo da je otkriveno kako Vigo ima poremećaj iz spektra autizma. Paralelno se odvijaju scene kod psihologa koje su Milino sjećanje i razgovor u postaji. Policajac postaje polako nervozan na što Mila rezolutno odgovara: „Rekli ste da krenem od početka, zar ne? Onda se strpite još malo.“ Nastavlja prepričavati svoje sjećanje. Većinu Milinih rečenica na početku sam gledala kao „oštre upadice i mrgodno odgovaranje”, međutim što sam više ulazila u Milin lik bila mi je jasnija te sam, uz redateljeve upute, pretvarala njezin lik u karakterno mekšu osobu koja se igra situacijama koje je okružuju, radeći tako odmak od zbilje, „staviti šarene naočale”, te pokušava biti iskrena prema drugim.

Četvrta scena:

Roditelji, Tihana i Josip, imaju svoj trenutak gdje se pokušavaju prisjetiti svoje prošlosti, zaljublivanja i početka gradnje životnog suodnosa. Tu se prvi put spominje pjesma Pipsa, Chipsa i videoklipsa „Malena”: „Malena, zapamti to da na našem semaforu nikad nije bilo zeleno.“ Tijekom predstave tom pjesmom provedeno je mnogo metaforičnih odnosa u njihovoj obitelji te stihove i samu pjesmu čujemo nekoliko puta. Divni trenutki ubrzo prelaze u prepirku roditelja koji „pucaju po šavovima” od ekonomskih do socijalnih i obiteljskih problema. Ljudi u takvim situacijama odbacuju sve oko sebe i negiraju sve što im ne odgovara u tom trenutku. Nakon toga, dolazi Vigo koji ugleda svoju majku kako plače dok svira ta pjesma. Frustriran svađom, uzima radio, razbija ga ponavljajući riječi: „To nije moguće, ne postoji semafor na kojem nikada nije zeleno”, dok ga majka pokušava zaustaviti. Nakon toga radnja se vraća u policijsku postaju, gdje Mila objašnjava policajcu, kako ona ne razumije zašto je majku toliko pogodilo što sin pridaje trenutno više pažnje semaforu nego njoj ili što majka tek tada spoznaje kako je tekst ljubavne pjesme muža i nje, bio tekst o propasti te napominje kako se odnos u kući počeo raspadati. O Mili sam, čitajući rečenice, dobila dojam kako je jako pametna, iskrena,

kreativno - sarkastična i satirična u svim tim situacijama. Učinila mi se kao djevojka snažnog karaktera, koja je puno toga prošla, ali i dalje se nije dala omesti i nakon što su je roditelji stavili u drugi plan, nenamjerno, jer su se brige o Vigu počele nagomilavati. Naime, Mila piše SF tekstove koje je njezina učiteljica iz hrvatskog poslala na natjecanje i izaći će u časopisu. Bilo mi je zanimljivo kako piše SF članke, a često Viga oslovljava s izvanzemaljac. Kritički sam promislila i o činjenici što bi bilo da nije imala Viga, takvog kakav je, tko zna gdje bi je život odveo. Nakon toga slijedi očev monolog. On tuguje, alkoholiziran, nad Vigovim krevetom, za kojeg nije znao da ne spava. Iskazujući veliku ljubav prema sinu, ali i žaleći se o težini života u takvoj obitelji.

Peta scena:

Iduća scena je u kuhinji. Majka priprema ručak, uz koji saznajemo kako Viga ništa ne jede. Na svaki tanjur, na svaki skuhanu ručak postavljen ispred njega Viga ima napadaj u kojemu ponavlja registracije u nedogled dok se Mila i majka trude ugoditi mu. Majka Tihana kuha i peče sve što može, Mila nudi hranu svome bratu iz svog tanjura. Dok naposljetku, majka ne otkrije kako je problem u tome što je sve pomiješano na tanjuru. Vraćam se tada u stvarnost policijske postaje gdje se Mila obraća policajcu, objašnjavajući problematiku autista koja je senzorički uzrokovana. Mila poziva policajca, koji sada već dvoji o tome što mu se objašnjava, da se pridruži u demonstraciji sjećanja, kako bi bolje razumio Vigove osjećaje. Policajac prihvaća, zakoračuje u svijet sjećanja i odvija se nadnaravna scenska slika u kojoj ostali glumci stvaraju zvukove lupajući o udaraljke dok policajac sjedi za blagovaoničkim stolom što dovodi do kulminacije i vriska policajca da se sve zaustavi. Mila na taj način pokušava nepovjerljivom policajcu (publici) objasniti što se autistima događa u glavi kada primaju informacije u području osjetila koje dovode do pretjeranih, društveno neprihvatljivih reakcija. Iz teksta te scene iščitala sam koliko je Mila predana, hrabra i kreativna te do koje granice je spremna otići kako bi obranila brata.

Slika 3. Scena ručka, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Šesta scena:

Nedugo nakon tog događaja, psiholog Igor pronalazi rješenje kako smanjiti buku u Vigovoj glavi i time ga smiriti u sličnim situacijama. Rješenje su bile slušalice za smanjivanje buke, antifoni. Mila otkriva policajcu kako je Vigo bio sretan što je napokon dobio pomagalo koje mu olakšava i smanjuje muke s bukom. Kako bi policajcu Mila bolje dočarala Vigovu sreću odvodi ga na mjesto raskrižja gdje se Vigo osjeća ispunjeno te gdje nesmetano može pratiti promet. Uz to objašnjava policajcu sjećanje na igralište (gdje djeca razvijaju senzoričku i motoriku), koje kao mali nisu mogli posjećivati zbog Vigove nemogućnosti boravaka u bučnom prostoru. Naglašava kako je sve to bio stresan podvig, biti u blizini drugih ljudi koji nemaju obzira niti interesa saznati kako mogu pridonijeti zajedničkom suživotu na igralištu. I Mila je patila zbog navedene situacije. Zato su uvijek morali tražiti alternativna mjesta „igre“. Poput križanja, raskrižja, jer Vigo voli promet i to mu je odgovaralo. Mila ima mnogo strpljenja s mlađim bratom Vigom, jako ga voli. Sama je često išla s njim na ta, njima posebna mjesta, pa je i njoj tamo postalo neobično zabavno jer je Vigo pamti sve aute koji prolaze i ljude koji se uvijek u isto vrijeme kreću u istom smjeru na određeno mjesto. Mila je otkrila čari ulice koje fasciniraju Viga. Ritam i pravila socioloških gibanja.

Sedma scena:

U idućoj sceni koja se prikazuje Mila utrčava do roditelja s informacijom kako je Vigo ispljunuo zubnu pastu u umivaonik, inače ju je gutao. Mila veselo poziva na telefon baku i prijatelje. Isto

tako i replike koje Mila izgovara su entuzijastične, pune ljubavi i nade. Grli se s majkom od veselja pa se i njihov odnos poboljšava. Shvatila sam koliko je Milin život neobičan. Vesele je neuobičajene stvari. Pokušala sam si predočiti takav život. Život s Vigom. Uvijek je morala biti dostupna bratu, poput majke. Zaključila sam kako u ovoj sceni, Mila napokon ima priliku povezati se sa svojom majkom Tihanom. Mili je potreban nježan odnos s majkom za daljnji životni razvoj. Nakon navedenog događaja u sceni, slijedi scena gdje se roditelji ponovno zbližavaju nakon silnih svađa i rasprava. Došlo je vrijeme Vigovog rođendana te mu zajedno pripremaju dar. Mila izrađuje ukrase. Nakon što Vigo dobije rođendanski dar - umanjeni semafor, razveseli se kao i svi s njim. Situacija se naglo pogorša te eskalira u trenutku kada Vigu pjevaju rođendansku pjesmu, a Vigo poludi zbog glasnoće pjevanja i suptilnih prepirki roditelja te počinje nasilno ponavljati registracije. Mila se trudi smiriti situaciju te prva pokrenuti Viga izvan prostorije nakon što otac poludi i ima „izljev” bijesa. Vigo obara Milu na pod; uplašen je očevim ponašanjem. Nakon toga ponovno se uključuje policajac koji govori kako ga ne zanimaju tužne obiteljske priče jer ih se dovoljno naslušao. Mila ističe kako su se svi morali truditi i imati strpljenja. Tata je uvidio svoju grešku te se situacija smirila. Roditelji su otkrili Miline spisateljske sposobnosti, puni ponosa i snage za daljnje prepreke.

Osma scena:

Dolazi dio u kojem Mila prikazuje policajcu događaje iz srednje škole. Druženje Mile, Matije, Gogija i njezine nove prijateljice koja se tek doselila Laure, kasnije im se pridružuje Vigo. U toj sceni Milini su prijatelji otkrili časopis u kojem je Milina priča objavljena te su jako ponosni na nju. Mila pokušava zaustaviti čitanje njenog teksta. Otkrila sam njenu skromnost i sramežljivost. Dugo je bila u „drugom planu“ i nije znala prihvatiti kompliment. U sceni im se pridružuje Vigo. Laura se interesira tko je i što je, ekipa joj objašnjava kakav je Vigo i koji problem ima. Prijatelj Gogi, inicira Milu da Lauri ispriča priču o anegdoti s Vigom iz trgovine s odjećom. Mila se ustaje i govori monolog o ponašanju prodavačice prema Vigu. Prodavačica je tretirala Viga kao dijete zaostalo u razvoju. Dok joj je on odgovarao na pitanja velikim iskrenim interesom i ne kako ona to ne zna; npr. s biljkom na majici koju mu je prodavačica nudila: „...Hoćeš neku plavu s rozim listovima neke biljke?“, na što Vigo odvrća kako je to biljka Monstera i ona ima zelene listove. Išitala sam koliko ga Mila voli i podržava i koliko je ponosna što ima brata takvog kakav je, „bez dlake na jeziku“ što ljude tjera u zamku neugodnosti. Mila misli kako shvaća problematiku toga i ljuti se na društvo u kojem žive. „Svi se mi rodimo ne poznajući društvene norme, ali nas roditelji, babe, djedovi, vrtići, škole odgajaju i „uče” nas kako da budemo pristojni, kako da se ne ističemo previše, uče nas da dečki

ne plaču, a curice moraju biti lijepe, uče nas kako da plešemo kako oni sviraju. Ali autiste to ne možeš naučiti njihov mozak to jednostavno odbija...” Činjenica da je tijekom njezinog života bilo puno nepoštenih događaja, dovela me do pretpostavke kako se u njoj krio mali buntovnik, ispunjen željom za promjenom društvenog ponašanja.

Deveta scena:

Vigo prilazi Mili i njezinim prijateljima koji sjede na klupčici ispred škole s tinejdžerskim tegobama. Počinju ga interesirati djevojke jer ga kolege u školi ispituju svezi toga. Ona zajedno s ekipom pokušava naći optimalniji savjet koji mu mogu pružiti te kreću s Vigom u avanturu osvajanja Laure, Miline prijateljice. Njezini prijatelji Vigo objašnjavaju kako prići djevojci kao i svi tinejdžeri. Mila se trudi povezati objašnjenja kako mora pristupiti djevojci, ali „jezikom“ koji Vigo razumije. Poput: „Moraš vidjeti hoće li ti dati zeleno svjetlo.” Iz tih riječi iščitala sam razumijevanje i nježnost koju Mila osjeća prema bratu. Scena se nastavlja pet minuta poslije gdje se Vigo doslovno ponaša prema uputama prijatelja. „Vrti se u njezinim krugovima” - doslovno radi krugove oko nje što dovodi do nezgodne situacije jer Vigo nesvjesno uvrijedi Lauru. Mila izlazi iz zaklona gdje se nalazila s prijateljima koji su skriveni promatrali i podržavali Viga u razgovoru s Laurom. Dolazi ublažiti situaciju. Ona se trudi, štiti ga i želi samo najbolje za njega, ali nekada i to zna biti teško. Mila gubi strpljenje i eskalira na brata. Ona osjeća kako ponovno nešto gubi zbog brata, a ovaj puta to može biti prijateljica. Mila ima monolog gdje govori što sve radi za njega i kako više to ne može trpjeti. Ubrzo shvaća da je prešla granicu kada je vikanjem otjerala Viga od sebe. Pokušava doći do Viga kojeg u bijegu uhvate školski nasilnici, među kojima je bivši Milin dečko Jukić (sin policajca kojeg je Mila udarila na početku) i Vigov kolega iz razreda. Provociraju Viga te prelaze sve granice pristojnosti, počinje prepirka, tuča, gdje Mila staje na stranu brata. Nasilnik, bivši dečko Jukić, pokušava ga silovati. Napadnuta, ona razmišlja o Vigu i kako ga naći. Zadnjim atomima snage Mila kreće u potragu za njim. Nakon neuspjeha, vraća se kući gdje je roditelji ispituju što se dogodilo i gdje je Vigo. Mila im ne želi ništa reći, osim da Viga ne može naći. Nakon toga, dobivaju dojavu kako je nastao kolaps u prometu te semafori na koje je Vigo fokusiran, ne rade.

Deseta scena:

Svi zajedno idu na put u potragu za Vigom. Roditelji odlaze na policiju gdje se susreću s policajcem Jukićem, ocem Milinog bivšeg dečka i čovjekom koji je napisao peticiju da se izbací Viga iz škole zbog njegovog autizma. Mila uplakana i izbezumljena nalazi Viga u stanju deluzije na sredini križanja, pokušava ga podići svim snagama, a da ga ne dotiče (zna da ne voli

dodir), moli ga, ispričava mu se, ali Vigo ne reagira. Dolaze policajac Jukić koji dodatno uživa ponižavajući Milu i Viga te zove drugog policajca da odnesu Viga s ulice. Mila se obraća policajcu s kojim je cijelu predstavu razgovarala i govori kako su se prema njemu nehumano ponijeli odvlačeći ga s ulice kao krpu. Nitko nije pokušao razgovarati s njim kao s ljudskim bićem. Sada slijedi situacija koja se prikazala na početku predstave. Milino vrištanje na semafor te udarac u međunožje policajca Jukića. Razgovor je gotov i poentira isprikom policajca s kojim je od početka pričala u postaji, Mila objašnjava da je spremna dobiti kaznu. Željela je da je netko shvati zašto je to napravila i da takve stvari nisu lake, ako nema podrške okoline. Bilo mi je jako ohrabrujuće i inspirativno vidjeti ovako velike postupke djevojke Mile. Njezina borba nema granica u ljubavi i snazi koju daje svojoj obitelji i društvu.

Jedanaesta scena:

Na samom kraju svatko od likova ima svoje mišljenje o cijeloj situaciji dok se nalaze na određenim mjestima i situacijama negdje poslije cijelog odigravanja događaja. Mila i Vigo nalaze se kod semafora. Semafor ne radi, ali oni ne vide. Mila se zahvaljuje bratu što krši sva moguća životna pravila jer je takav nezamjenjiv, dobar čovjek. Vigo joj otkriva kako zna napamet sve njene članke iz časopisa. Otkrivaju da semafor ispod ne radi te joj Vigo napokon pruža ruku, nudi dodir te zajedno prelaze cestu. Rasplakala sam se kad sam vidjela da su se Milin trud i borba isplatili. Svi, a ponekad i ona, mislili su da Vigo ništa ne percipira, ali on je bio tu s njima i borio se! Nada postoji, trud je neophodan.

3.3. Zaključci o Milinom liku

Što se događa s Milom kada je u društvu stalno okružena ružnim riječima i/ili izrugivanjem jer je sestra osobe s poremećajem. Kako je teško kada ne možeš razgovarati s rođenim bratom o svojim interesima i slušati samo o njegovim zahtjevima i komunikaciju svesti samo u jednom smjeru. Mila je još dijete, iako je starija sestra. U tim mladenačkim godinama vrlo je važno, kako za Viga tako i za nju, slobodno razmišljanje i neopterećeno otkrivanje svojih potreba. Mila je često svoje potrebe znala zapostavljati ili je bila primorana, ali bila je tu za bratove, ponekad i roditeljske, potrebe. Takva pozicija može nagomilati stres i prouzročiti ispade ljutnje i/ili bijesa u Mili.

Slika 4. Scena djetinjstva, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom” Karlovac, 4. 2. 2022.

Prvi dojam o Mili i njezinoj osobnoj životnoj priči, ostao mi je sličan i poslije prvog kontakta s tekstom (nakon što sam intenzivno pripremala monologe). Ona je karakterno vrlo iskrena, drugim ljudima često komplicirana, teška, ali sa zrnom nade u bolje sutra. Taj prvi dojam morala sam istražiti, potvrditi i vidjeti što djelo „nosi“. Milina uloga kretala se u razdoblju od 6 do 17 godina. Godine se stalno križaju (sjećanje) i mijenjaju iz scene u scenu, ali se uvijek vraćajući na dob od 17 godina. Točnije, svako sjećanje koje prepričava odnosi se na različitu dob njenog života, što je veliki raspon, a scene su se kretale brzo. Znala sam da ću morati pronaći ključ u liku za svaku dob i njen odnos sukladno situaciji i njenim godinama u tom trenutku. Bilo je poučno, uzbudljivo, ali nimalo lagano. Kako je Mila pripovjedač u priči, više je govorila o drugima, ali iz njenog odnosa prema drugima, shvatila sam srž lika. Milin lik mi se, nakon nekoliko čitanja, činio nepristupačan i arogantan (u situacijama kada pokušava komunicirati s bratom). Ona se nada poboljšanju situacije, ne uspijeva, zalazi sve dublje u probleme i odmiče se od cilja. Nepovjerenje u poboljšanje situacije i nastupajuće vanjske okolnosti također je često odvrćaju od uspostave kontakta i komunikacije s bratom. Ona osjeća da je obitelj ta koja bi joj trebala biti najveća podrška na tom, i općenito životnom putu, a njoj su oni ti koji taj put otežavaju. Moje razmišljanje utemeljeno je na tekstu (česte prepirke i svađe i velike neočekivane životne promjene). Ne shvaćaju što se događa njihovu sinu, strah ih je reakcije društva. Zbog toga se često upuštaju u roditeljske međusobne prepirke, u koje se i Mila uključuje ili je oni uključuju u nekim situacijama. Mila osjeća da treba pomoći i bratu i roditeljima, a ne zna kako. Roditeljska ljutnja na cijeli svijet i frustracija zna u mladima prouzročiti još veći problem. U tim trenucima roditelji nisu u stanju sagledati problem i uvidjeti

da njihovom prepirkom otežavaju Milino i Vigovo razvijanje i odrastanje. Dijete uči gledajući svoje roditelje koji su često u tim zajedničkim trenutcima veoma skloni ljutnji. Mila prikuplja njihove riječi i ponašanja te ih nesvjesno projicira na svoju okolinu. Roditelji ne misle kako je to problem jer od svih svojih svakodnevnih životnih problema ne vide širu sliku. Uvjereni su da Mila može sama, da je razumna i strpljiva, ali ona je pod svakodnevnim pritiskom. Ne shvaćaju kako je to veliki teret njihovoj kćeri. Mila je u njihovim očima mali borac, poput Viga. Roditelji nisu protiv Mile, samo su preopterećeni. Mila to ne može razumjeti jer je još mlada i tek otkriva svoje mjesto u društvu. Svaka obitelj ima svoje probleme, ali na kraju dana obitelj ti je jedina i najveća podrška, a nekad u njenom slučaju i prokletstvo. Te sam faze binarno razdijelila prema tekstu tj. ima li Mila pomoć ili misli da nema podršku. Paralelno s ljutnjom na roditelje, Mila ima ispade ljutnje na brata i prijatelje zbog nerazumijevanja situacije s bratom koja je postavljena pred nju i njihovu obitelj.

Slika 5. Scena rođendana, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom” Karlovac, 4. 2. 2022.

Mila, osim s obitelji, ima probleme s okolinom, svijetom koji je okružuje i autoritetima. Ne može shvatiti zašto svi nisu otvoreni i razumni kao što ona pokušava biti. Okolina, to jest društvo koje okružuje obitelj u priči prema Mili pristupaju s nerazumijevanjem, odbijanjem i surovošću. Poput policajca Jukića, sina policajca (Milinog bivšeg dečka) i njegovih prijatelja, prodavačice u trgovini, djece na igralištu i u školi. A najjači čin kojim društveno okruženje nju povrijedi, policajčevo je nehumano postupanje prema njezinu bratu na raskrižju (odvlačenje Viga u policijski auto kao: „vreću cementa”). Mila zbog njihovog ponašanja gubi povjerenje u ostatak društva koji je okružuje. Odbojno se ponaša prema okolini zbog svega čemu je

svjedočila u svom životu, time se zaštićuje. U nemogućnosti rješenja problema iskaljuje se na svima oko sebe. Iz njene perspektive nitko ne želi razaznati zašto je to tako. Pristupi koje bira: svađa, fizičko nasilje, povisivanje tona, odbojne rečenice u svojoj nemoćnosti rješavanja problema, „obijaju joj se o glavu“. Dovedena u policijsku postaju. Jedina sigurna oaza u društvu su njezini prijatelji koje je kroz život i školovanje stekla. Oni su upućeni u cijelu njezinu životnu situaciju te su joj podrška koju ponekad, zbog problema oko sebe, ne vidi. Oni je pokušavaju zaštititi od društva koje nema razumijevanja za ljude drugačije od sebe. Samo se s njima, u većini situacija, osjeća slobodno, ali i dalje ima „kočnice“. Kada sam to spoznala, pokušala sam i realizirati. Pokušala sam prihvatiti novootkriveni Milin lik, ispričati njenu priču. Morala sam se poistovjetiti s Milom. Istražila sam sve što mi je moglo olakšati put k Milinom liku i sceni.

4. NASTAJANJE ULOGE

4.1. Propitivanje osobnog života i korespondencije s likom Mile

„Kao što vidite, naš glavni zadatak nije samo predstaviti život uloge u njenoj vanjskoj formi, nego ponajprije na pozornici stvarati unutarnji život lika i cijelog komada, prilagođavajući tom tuđem životu vlastita ljudska osjećanja, dajući mu sve organske elemente vlastite duše.“⁶ Nakon iščitavanja teksta, zapisivanja činjenica, pokušala sam promisliti i vidjeti gdje korespondiram s likom u odnosu na moj osobni život. Imam brata koji ima svoj život i svoje probleme kao i ja i moja obitelj. Naravno svaka ih obitelj ima, ali sada se trebam samokritički osvrnuti i na svoju. Svađe, nerazumijevanja, problemi na poslu postoje uvijek i svugdje. Sve obitelji imaju svoje „teže“ i „lakše“ situacije. Ne mogu usporediti situaciju u Milinoj i svojoj obitelji, ali mogu razumjeti probleme u kojima je Mila bila i što je osjećala. Shvaćam njeno nepovjerenje u svijet i zanimanje za svijet SF-a. Njen bijeg. „Znanstvena fantastika bavi se razmatranjem utjecaja napretka znanosti i tehnologije na društvo i osobe, predviđanjem razvoja čovječanstva ili pak govori o otkrivanju i zamišljanju novih pojava i tehnologija. Osim toga, znanstvena fantastika ponekad se bavi i alternativnom poviješću: „što bi bilo da je bilo.“⁷ Mila je veliki fan znanstvene fantastike (postoji mogućnost da je to sve zbog brata Viga, što ću kasnije obrazložiti). Inače veliki sam fan fantazijskih elemenata u umjetnosti. Kako bih se uspješnije poistovjetila, saznala što Milu pokreće, istraživala sam o ljudima u tom žanru. Gledala sam ponašanja, kretnje ljudi koji se izjašnjavaju kao obožavatelji SF elemenata.

⁶ Stanislavski, K.S. (1989:33)

⁷ Anonymus. Znanstvena fantastika

Gledala sam što djevojke, koje su ljubiteljice znanstvene fantastike, nose od odjeće u tinejdžerskoj dobi. Čitala sam članke, tražila sam knjige i filmove koji se povezuju s tim idealima. Poput filmova: „ExMachine“, „Interstellar“, „Star wars“, „Dine“, „A. I.“, „Gravity“, serija „Rick and Morty“, časopis „Svemir“. Proučavala sam igrice koje bi možda zanimale Milu poput: „Star Craft“, „Horizon zero dawn“... Sve je podosta nasilno. Glavni akteri bore se protiv čudnih fantastičnih bića. Pomislila sam kako je to još jedan čimbenik koji je pridonio Milinoj ljutnji. Gledajući nasilne stvari, upijala je to kao obrazac ponašanja. Mila svoga brata smatra izvanzemaljcem, nepogodom koja joj otežava život, ali jednako tako i svjetlom na kraju tunela koje bi svi trebali slijediti. Vigo je iskren, ponekad i previše, doslovan je, nije otvoren za lažne igre. Uzela sam slobodu i prevela si te informacije iz njezine perspektive. On je onaj robotski dječak iz filma „A. I.“ u kojem se radnja odvija u bliskoj budućnosti, kada se tope ledenjaci, gdje mali robotski dječak pokušava postati pravi dječak (Vigo koji traži svoje mjesto u društvu). Iz njezine perspektive, ona se nalazi u svijetu gdje se također sve rastapa, bolje rečeno raspada od mržnje i neprihvatanja drugačijih od sebe ili gledajući seriju „Rick and Morty“. Ona je Morty - unuka „ludog“ znanstvenika, a on je njezin Rick - „otkačeni“, iskreni, pametni znanstvenik kojeg ona obožava i s kojim se zabavlja. Nije im bilo važno je li netko imao nešto protiv njih ili su ih gledali neobično. Mila i Vigo su dvojac. Vigo ne bi mogao bez svoje sestre, kao što ona ne bi mogla bez njega. Osim što sam time otkrila pokretačku zvijezdu vodilju njihovog odnosa, inspirirali su me i u mom privatnom život u jačanju veza s obitelji, strpljenju i ne etiketiranju osoba koje funkcioniraju drugačije od mene. Kako je rad na predstavi brzo izmicao, već smo kretali s tekstom u prostor. Sve što sam spoznala, morala sam prenijeti na scenu. Podosta Milinog teksta bilo je u modelu ispovjednog teatra (policajac/publika) pa sam morala u svoj rad uvrstiti i novog izravnog partnera – publiku.

4.2. Model igre

Uloga Mile je na rubu ispovjednog teatra. Dobar dio teksta govori policajcu a kasnije, prilikom režijskih odluka, i publici. Ispovjedni teatar je upravo ono što sama riječ i kaže, intimno otvaranje lika publici. Publika je u tom smislu ponekad uvučena u radnju, interaktivno, a ponekad kao nevidljivi partner na sceni od kojeg se ne traži odgovor osim onog suosjećajnog ili bilo kakvog drugog emocionalnog doživljaja monologa koji se izvodi na sceni. Upravo to smo i tražili, empatiju i naklonost publike prema prikazanom.

Slika 6. Razgovor s policajcem Tarabićem u stanici, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Cilj tog teatra je približiti se publici, intimno, te im ustupiti spoznaju lika i života u kojem se nalazi. Ujedno, izravnim obraćanjem, pružiti im zrcalo vlastite prirode, usmjeravajući ih u propitkivanje života kojim su okruženi i kojim žive. Prvim silaskom u prostor, na scenu, dogodilo mi se da sam scene samo tehnički prolazila. Sada, iz ove perspektive, mislim da sam pogriješila. Imali smo malo vremena te je autorski tim želio što prije napraviti kostur predstave kako bismo mogli dalje stvarati život unutar okvira i spajati glumačke alate u cjelinu. Zbog tehničkog prolaženja teksta i stvaranja okvira predstave, sve što sam do tada iščitala i zaključila u tekstu, o liku i ulozi, u tom trenutku nije se moglo prepoznati u mom radu. Kada se priča zaokružila te kada smo počeli s progonima predstave (bilo je još segmenata koji su doprinijeli razvoju uloge u progonima, ali koje ću detaljnije navesti u ostatku pisanog rada). Prvobitno, s autorskim timom u publici, a kasnije, naravno, i s gledateljima. Kao glumici koja izgovara tekst koji Mića duboko proživljava, bilo mi je neobično jasno vidjeti i opažati publiku tijekom tih trenutaka. Važno je napomenuti kako je u ispovjednom teatru važna koncentracija, upućenost glumca i izravnost prema publici. Bez jasnoće radnje, otvorenosti sebe kao glumice na sceni i snažne unutarnje potrebe iznošenja priče kojom se bavimo, međusobna komunikacija s publikom je neostvariva, a time i prijenos ideje cjelokupne predstave. Ispovjedni teatar je teatar razgovora glumca i publike izravno, „oči u oči“. Kako u razgovoru tako i na sceni, predstava se mijenja svakom novom izvedbom, jer razgovor s različitim osobama uvijek je drugačiji. Kada sam ovo spoznala i pokušala ostvariti komunikaciju, tekst je „zaživio“. Rekla bih da sam

osjetila koliko daleko mogu doći u *Mitspilu* s publikom kada doživljam istinito. Kada sam publiku doživjela kao partnera, ostvarila smo komunikaciju.

O posebnom osjećanju sabranosti i čula govori Strasberg: „To je stalno traganje glumca za niti koja sjedinjuje tijelo, srce, um i dušu - potraga koja je esencijalna za umjetnost i glumu.”⁸ Govorila sam na način na koji sam mogla, koliko su me prihvaćali i dopuštali me čuti, a ako nisu morala sam pronaći načine kako doprijeti do njih. Objasniti im energijom, željom, točnijom unutarnjom namjerom, zaokupiti im pažnju svojim monologom, Milinom pričom. Osjećala sam se kao da držim kapljice vode u dlanu i moram biti jako oprezna kako mi ne bi iscurile kroz prste. Kako smo odigrali predstavu nebrojeno puta do sada, otkrila sam da obožavam taj naboj u komunikaciji publike i glumca. Konstantnu prisutnost i aktivnost. Ponekad, kada su nas dolazila gledati djeca iz srednje škole, neki bi bili nemirni (na početku me to ljutilo), ali kroz repriziranje predstave shvatila sam čaroliju i značenje koje se krije iza tih situacija. Nakon nekog vremena, ako bih dobro odredila radnju i obratila im se, a sa mnom i cijeli glumački tim na sceni, mlađe generacije bi se smirile i pomno pratile tijek radnje predstave. Zaključila sam da su prihvatili ono što se govorilo i razmislili o situacijama koje su se odvijale, da su nešto novo naučili te su osjetili moć kazališta i same predstave, kao edukativnog materijala. Mislim da je model igre ispovjednog teatra u predstavi tome uvelike pripomogao. Sada bih nastavila objašnjavati gore navedene segmente koji su bili moj dio rada u predstavi. Kontekst ispovjednog teatra mi je uvelike pomogao. To su elementi pokreta, glasa, govora, a kasnije i vizualnog oblikovanja šminke, kostimografije, rekvizite, svjetla, scenografije, rada s ansamblom i redateljem.

4.3. Glas i govor

Dugo sam istraživala Milin govor i glas u sebi. Naime dijalekt je bio dogovoren, ali trebao je biti bliži standardnim oblicima jezika. Stvarna priča komada odvijala se negdje u blizini grada Karlovca zato smo nenametljivo koristili karlovačke naglaske. Meni kao Osječanki, koja radi prvi puta u novom gradu bilo je neobično slušati dijalekt na koji nisam navikla te ga savladavati. Morala sam neutralizirati osječku rečeničnu melodiju i naglasak, a to je potrajalo. Drugi korak bio mi je traženje prave mjere naglasaka jer sam ponekad odlazila u krajnost pa bih zvučala kao da se rugam izvornim govornicima koji su bili oko mene, kao da radim karikaturu. Na kraju sam našla nešto što mi je odgovaralo, što je bilo prihvatljivo, a naravno tu su mi pripomagali i

⁸ Cronjević-Carić, D. (2008:26)

osječke kolege, koji žive u Karlovcu i rade u ansamblu Zorinog doma već nekoliko godina. Milin dječji glas bio je novi zadatak, upute su bila jasne: nije smjela biti arogantna ni previše infantilna, ali je mala „prgavica”. Tražila sam neki „viši“ glas, a da ne bude previše piskutav, tražila sam svoj osobni dječji bazni ton s blagim pjevnim naglaskom. Dugo sam isprobavala dok nisam pronašla osobnu mjeru. Sada na svakoj izvedbi imam donekle isti tonalitet glasa, naravno svaka izvedba je malo drugačija (ljudi nisu roboti), što mi je vrlo interesantno. Osjećam kako se moje glasnice prilagođavaju svakim nastupom. Dok ovo pišem, s odmakom na rad na ulozi, svjesna sam i iskreno se veselim, budućim igranjima u kojima mogu usavršavati otkriveno. Milin lik, gledajući cijeli njezin luk ponašanja kroz scene, odmah sam prihvatila. Ona je buntovnica, ali često sam morala smanjivati intenciju mržnje u glasovnim radnjama. Pred kraj procesa sam napokon otkrila njezinu tajnu tj. bila sam zaboravila na najvažniji dio. Ona jest buntovna, ali puna je nade i ljubavi te sam na kraju kroz sve rečenice pokušala tražiti pozitivniji ton, otvorila mi se nova dimenzija lika. Tek tada, u govornim radnjama, moja uloga nije zvučala zlonamjerno nego jednostavno, kao mlada djevojka izmorena cijelom situacijom, puna želje za poboljšanjem.

Slika 7. U ulozi Mile, molba Vigu da se makne s raskrižja, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

U dijelu druženja s prijateljima, Mila i prijatelji pjevaju jednu pjesmu. Dugo sam razmišljala o dijelu gdje Mila pjeva. Na fakultetu sam dugo studirala i učila koristiti se svojim glasom, ali lik je zahtijevao da ne znam pjevati. Mila nije nikada išla u školu pjevanja, divi se svom novom dečku Gogiju kako on dobro pjeva i svira, a također u sceni Vigovog rođendana morala je

vježbati s tatom pjesmu o rođendanu. Nešto mi je govorilo da je Mila sramežljiva djevojke koja se ne voli isticati, već se skriva iza krinke odbojnosti. Odlučila sam se prepustiti toj ideji i prenijeti je najbolje što mogu, pronaći „kočnicu” u glasu, tražeći najbolju nijansu nelagode, ali i slobode. Kako sam spomenula „kočnice“, prisjetila sam se jedne koja se dogodila na zadnjoj izvedbi predstave prije kraja kazališne sezone, kada sam se prehladila. U dijelu predstave kada sam najglasnije morala viknuti Vigovo ime, glas mi je pukao, štoviše meni i kolegama je to u tom trenutku zvučalo smiješno jer smo znali kako sam do sad igrala, naravno, znali su i za tadašnji problem s glasom. Međutim, nakon završetka predstave shvatila sam kako to zapravo nije ni loša stvar, ako bih mogla proizvesti taj ton, ali ovaj put s namjerom i kontrolirano. Naime, u tom trenutku, Mila se nalazi na rubu umora, mnoge su joj se stvari dogodile koje su mogle prouzrokovati teške traume poput: napada nasilnika, velike svađe s bratom i roditeljima te uz fizičku iscrpljenost, bio je logičan slijed događaja. Zaključila sam da ću to i pokušati na idućoj probi prije izvedbe.

4.4. Pokret

„Duša želi živjeti u tijelu jer bez njegovih dijelova ne može niti djelovati niti osjećati.“⁹

Kao jedan, od jednako važnih segmenata rada na liku, istaknula bih scenski pokret. Na scenskom pokret u predstavi radila je Maja Huber koja je ujedno bila i asistent režije Peđi Gvozdiću. Kolegica Maja nas je stalno podsjećala da mislimo o svojim likovima te da ne zaboravljamo važnost posture tijela i njezine važnosti za lik koji igramo. Učili su nas kako je pokret tijelom veliki pokazatelj unutrašnjosti osobe. U ovom poslu, kao glumici, moje tijelo je moj alat i zajedno uz alat glasa, predstavlja lik Mile.

⁹ Čehov, M. (2004:110)

Slika 8. U ulozi Mile - razočarenje na Viga, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

„Nadalje, to isto tijelo je svega jednim, vrlo jednostavnim pokretom sposobno prikazati cijela stanja, opisati neku složenu situaciju, ukazati na neki problem, prenijeti metaforu, iznijeti određeni stav, itd.“¹⁰ Kao glumica, Milu sam zamislila kao eksplozivnu, iskreno veselu, muškobanjastu i sramežljivu tinejdžericu koja ima problem sa svijetom oko sebe. Njezina postura (držanje tijela) bi trebala biti isto takva. Mirnoća s unutarnjim „vrenjem“ ljutnje i nervoze u tijelu. Također sam u tijelu odlučila nikada ne držati prekrižene noge jer ona je uvijek spremna na napad i obranu. A u situacijama u kojima se ne traži da bude dominantna, sagibati leđa. Tada njezina sramežljiva strana izlazi na vidjelo, nesigurnost prevladava i Mila se povlači. Istraživala sam i tražila nervozu u rukama, ali onda sam shvatila, kako je možda bolje da je upravo suprotno od Viga - koji zbog poremećaja u spektru autizma često koristi ruke. Cijelo vrijeme je blizu brata dok ima tikove s rukama, vjerujem kako bi njoj osobno taj povišeni aktivitet u rukama mogao predstavljati frustraciju. Ipak nisam imala mira nešto me vuklo na rad s rukama. Odlučila sam se na stalozeno često stiskanje šaka, kao čin pokušaja zatamljivanja emocija. Zaključivši kako Viga rukama otpušta emocije, tako da je ona bila suprotnost. Stiskanje šaka sam gradirala prema kraju predstave, kako sam iščitala gdje Mila postaje sve napetija i agresivnija.

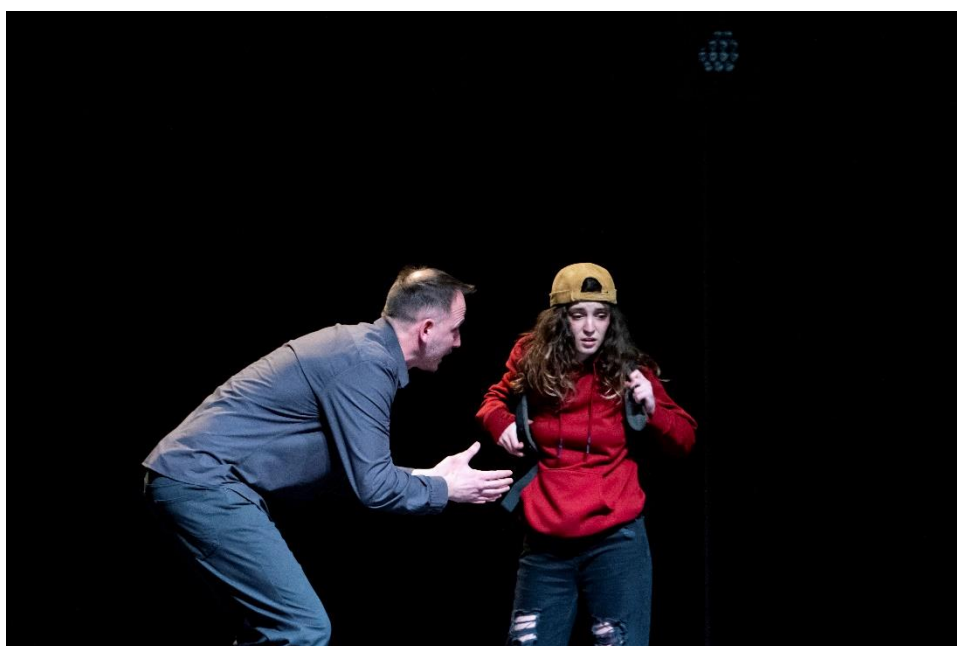
¹⁰ Lupi, M. (2005:94)

5. RAD S REDATELJEM I ANSAMBLOM

5.1. Rad s redateljem

Na početku teksta Mila se pojavljuje kao narator, u komunikaciji s policajcem u postaji i ponekad je u poziciji paralelno s publikom, tek na drugoj polovini teksta se uključuje u suigru s ostalim glumcima na sceni. Zato je redatelj odlučio sjesti sa mnom za stol s tekstom i proanalizirati mogućnosti. Redatelj i ja smo pričali o promjeni koja se dogodila u Milinom liku: od prve spoznaje Vigovog problema tj. neznanja, do spoznavanja nasilja koje ju okružuje, svađe koje proizlaze iz nepoznavanja situacije, prešućivanja i taloženja boli koja se stavlja pred nju i koju je samoj sebi stvorila. Redatelj je predložio kako sve navedeno, kao glumica na sceni u ovom procesu, trebam uvijek imati na umu u govornim i fizičkim radnjama te načinu na koji ću kroz ulogu percipirati scenski svijet oko sebe, naravno ne sve odjednom. Početak Milinih riječi bio je pod dojmom onoga što se dogodi na samom kraju predstave, koji je ujedno i početak. Kako bih mogla u potpunosti odraditi razvoj uloge - luk lika, morala sam znati ono što je u sredini i što je dovelo moj lik do te velike količine bijesa i ispuštanja energije. Bilo je potrebno vrijeme, a bila sam nestrpljiva. Umjesto široke spoznaje o liku, cijelom procesu kreiranja Milinog lika, moja nestrpljivost mi je bespotrebno otežavala rad. Iz tog začaranog kruga me probudio redatelj, koji je u potpunosti razumio zadatak koji je bio preda mnom, uputivši par riječi ohrabrenja, razumjevši kako je za konačni rezultat potrebno vrijeme. Ponovno mi je naglasio ono što smo dogovorili, tijekom radnje i luk Milinog lika u predstavi i istaknuo kako je veoma važno strpljenje, pogotovo u ovako delikatnim i teškim životnim temama. Na postojeći tekst pokušala sam dodavati još teksta (improvizirati), biti neočekivana i iznenaditi i sebe ponekad. Jednim dijelom, jer još nisam bila potpuno sigurna u naučeni tekst pa sam se snalazila, drugim dijelom jer tekst nije bio ustaljen i to mi se činilo kao mogući trenutak kada bih možda mogla u procesu iznaći nešto izvan okvira, time stvoriti nešto novo u suodnosu s kolegama na sceni. A treće, kako bih sve otkriveno mogla dodati, ukomponirati u rad na predstavi i u konačnici nadopuniti Milinu ulogu. Redatelj je bio veoma strog oko svojih mišljenja o tekstu i likovima i nije se slagao s mojom idejom dodavanja. Izjavio je kako uvijek prvo treba naučiti zapisano, a onda ići dalje jer tako se bolje baziramo na iščitavanje likova koji su upisani u tekst. Što je zapravo i na samom početku rada izrekao, ali mi je prošlo neopaženo, jer nismo došli do ovog nivoa gdje se sve treba vidjeti na djelu. Ponovio mi je što želi da ukomponiram u ulogu u odnosu na tekst. Razbudila sam čula, uzela tekst i naučila ga kako je redatelj zahtijevao te sam na iduću probu došla s primislima o svemu izraženom u procesu i odlučnošću prijenosa, uspostave lika u ulogu. Proces rada mi je bio lakši. Određene stvari koje

su mi bile predložene u procesu i dalje su mi ostale nedorečene. Nisam ih mogla iznijeti u potpunosti jer se nisam mogla poistovjetiti, ali kako je vrijeme odmicalo, slušanjem uputa redatelja, promatranjem drugih glumaca na sceni i reakcijom na njih u konačnici kroz progone predstave, *puzzle* su mi se slagale. Dodavala sam nježnost u rečenice i smanjivala grubosti te gledala očima Vigove sestre, dodavala sam fizičke akcije i unutarnje namjere u skladu s dobivenim uputama redatelja i svojim spoznajama do kojih sam dolazila u procesu rada - promišljanjem i radom na tekstu i scenama. Tražila sam omjer rečenog i moje nadogradnje, prihvatljivi kompromis u radu i stvaranju uloge.

Slika 9. Otac Josip i Mila, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom” Karlovac, 5. 2. 2022.

Nakon dogovorenog, u daljnjem rada na pozornici i predstavi, ustupljena mi je još jedna redateljska indikacija. Zahtijevao je veliku angažiranost i iskrenost što se meni kao glumici jako sviđalo.

„Glumac može da započne svoje prisustvo na sceni od fizičkog ili mentalnog kretanja, bez obzira kojeg, ali u prelasku s jednog na drugo dolazi do uspostavljanja onoga što Stanislavski definira kao organsko jedinstvo proširenog tijela i misli. Glumac ne radi na tijelu ili na glasu, već na svojoj energiji.“¹¹ Međutim, tu energiju koja je navedena, bilo je najjednostavnije otkriti i predstaviti kroz ulogu. Svakog dana dolaziti na probe i davati iz probe u probu svoj

¹¹ Barba, E., Savareze N. (1996:VII)

emocionalni maksimum, ali znala sam da se iza toga krije uspjeh u prijenosu zadatka na scenu. U konačnici sam uspjela, skromno se nadam, prenijeti i točno odrediti život lika svojom ulogom. Naučivši aktivirati emocionalno pamćenje u izgovorenim rečenicama i kretnjama. U svim trenutcima najveće Miline povrijeđenosti, plača i ljutnje. Dugo sam bila ljuta na redatelja što od mene zahtijeva toliko energije u tako ranom dijelu procesa, ali sam na samom kraju shvatila da to tada nisam činila, ne bih stigla niti mogla razumjeti luk lika te ne bih mogla najbolje iznijeti ulogu. Zaključila sam kako na početku zapravo ipak nisam dovoljno „zagrizla” i prepustila se prenijeti životnu situaciji u kojoj se Mila nalazi. Kako su se cjeline spajale i nizale sve sam više smanjivala tu barijeru i lakše sam mogla opetovati radnju s manje emocionalnog izdatka. Možda se, da nisam tako velikom energijom i iskrenošću, na nagovor redatelja, ušla u rad nikada ne bih pomakla iz komfor zone, a za ovu ulogu to je trebalo biti učinjeno. Raspon godina i problematika lika i situacija u kojima se Mila nalazila zahtijevali su drugačiju mene u procesu rada i moj potpuni angažman „bez fige u džepu“.

5.2. Rad s ansamblom

U ansamblu predstave su Andro Damiš koji igra ulogu Viga Tolića, autorica predstave i glumica Petra Cicvarić koja glumi majku u predstavi Tihanu Tolić. Peđa Gvozdić, redatelj i glumac u predstavi, igra ulogu oca Josipa Tolića. Vanja Gvozić u predstavi igra nekoliko likova: terapeuta Igora, Milinog prijatelja Matiju te jednog od tri nasilnika. U nasilnicima mu se pridružuju Nino Pavleković i Nikola Nedić (koji nije glumac iz ansambla). Pavleković utjelovljuje lik policajca u postaji s kojim Mila razgovara, policajca Tarabića. Nedić uz ulogu nasilnika, bivšeg dečka Mile - Jukića, zastupa i lik Milinog prijatelja Gogija i oca mladog Jukića - policajaca Jukića. Lovorka Trdin igra ulogu Laure, Miline prijateljice u koju je Vigo zaljubljen do ušiju. Sumirat ću: na predstavi je radio ansambl Gradskog kazališta „Zorin dom” u Karlovcu te Nikola Nedić i ja, koji smo prošli audiciju. Predstava „Semafor“ je moj prvi cjelokupni rad s profesionalnim ansamblom, osim prijašnjih „uskakanja“ u već gotove predstave - zamjene glumaca. Prvi put sam u profesionalnim uvjetima ušla na početku projekta i izašla na premijeri sa svojom ulogom i predstavom što je za mene bilo potpuno novo i uzbudljivo iskustvo. Mislim da bih ovaj proces mogla smatrati najboljim darom za završetak studija, u smislu naučenih novih stvari, upoznavanja dobrih ljudi i novih prijatelja. Svakako, sve naučeno na akademiji omogućilo mi je razumijevanje i prihvaćanje novih znanja. U radu na predstavi osjećala sam se slobodno i ispunjeno, svi su bili otvoreni, duhoviti i puni riječi podrške. Naravno, na samom početku trebalo nam je vremena za upoznavanje, da ansambl upozna kako radimo mi „vanjski“, a i meni je trebalo upoznati svakog od njih, kako bismo lakše mogli odrediti što je kome

potrebno u procesu. Paralelno studiram lutkarsku režiju. Nedugo prije ovog procesa imala sam ispit iz lutkarske režije stoga mi je bilo neobično nakon procesa režije, ponovno postati glumac na sceni. Stalno sam imala potrebu uskočiti i pripomoći autorskoj ekipi, što me često znalo odvrćati od baznog procesa izrade uloge zbog toga sam se malo povukla u sebe da se koncentriram na svoj posao zbog kojeg sam u predstavi, ali me je to i rastužilo. Taj osjećaj tuge mi je zapravo i pomogao u procesu, realizaciji Milinog lika. U radu s ansamblom sam još više shvatila značenje onoga što mi je redatelj rekao, a što sam navela u prošlom pasusu. O mijenjanju teksta i praćenja onoga što je zapisano. Naime, ako mijenjam tekst na početnim probama, otežavam kolegama koji su na samom početku izrade svojih uloga. Time sam ih zbunila jer oni u tom dijelu procesa na tekstu otkrivaju svoj lik, a mijenjajući ga, stvarala sam im probleme unošenjem novih dijelova, posebno ako time nisam ispoštovala *šlagvort*, kojeg je kolega već memorirao. Zadovoljna sam i ponosna svime što sam otkrila i, ponizno govoreći, konačno prihvatila. Istu grešku neću ponoviti! Moja uloga je velika po obujmu emocija i težine koju nosi. Međutim, ona ne bi bila ništa bez ostalih likova – glumaca. Sada bih dodala nešto što su nam naši profesori na akademiji često znali reći, što su nas učili, a to je: „Kralja ne čini kralj, nego njegovi podanici.“ Gledajući iz perspektive Milinog lika u predstavi, ova indikacija se može iščitati u smislu - ako društvo nije isključivo prema Vigu, ujedno time i prema Mili, ona ne bi imala razloga za buntovno i agresivno ponašanje. Uz to, zaključila sam koliko znači promatranje okoline, pogotovo likova u predstavi koji okružuju tvoj lik, a to su ovom slučaju kolege iz ansambla i njihove uloge.

Slika 10. Scena rođendana, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Otkrila sam važnost načina na koji kolege u ulogama izgovaraju ime Mili i proces izgradnje njihovog odnosa prema Mili. Otkrila sam koliko to pomaže u izgradnji uloge i koliko utječe na situacije u predstavi na kojima se radi. Uveliko mi je pomogla suradnja s ansamblom, međusobno promatranje nastajanja predstave. Komentari i podrška. Ono što govore, kako rade i kako se kreću po sceni, moje promatranje njihovih procesa izrade uloga. Učenje od kolega mi je koristilo u ovom procesu rada na predstavi, ali i velika škola za budući glumački rad. Kako su pronašli svoje habituse uloga, glasove, kako su se prilagodili procesu i razvijali igru. Zajedničkom suigrom i razvijanjem znanja o suodnosima likova, slagala sam razine u otkrivanju *puzzli* moje inačice Mile.

6. VIZUALNO OBLIKOVANJE

Svi aspekti vizualnog identiteta predstave pridonose glumcima u izgradnji uloge, prijenosu intencija u radnji kroz fizički dodir, daju oslonac, određuju pokret i gestu tijela između scenskih elemenata i uz njih. Auditivni i vizualni elementi pospješuju emocionalni naboj glumca i njegovih glumačkih radnji te doprinose prijenosu uloge publici.

6.1. Scenografija

Scenografiju za predstavu osmislio je scenograf Ivan Botički u suradnji s redateljem Peđom Gvozdićem i asistenticom redatelja Majom Huber, a scenografiju je izradio Davor Trupac. Scenografija, kao što su i kostimi, idejno je vezana uz promet. Na samoj sredini scene nalazi se replika semafora iz prometa, oko kojeg su postavljeni sivi tepisi koji predstavljaju ulice, ceste, kolnike, pješačke prijelaze, raskrižja i križanja. Scene se odigravaju na tepisima i u prostorima između gdje nisu postavljeni. Na tim mjestima glumci unose i iznose scenografske elemente za određene scene. Elementi u naznakama (stol, stolci, kauč...) definiraju igrajući prostor, samo najnužnije iščitano iz djela definira novi prostor te oni elementi koji pomažu spremanju rekvizite (ormarić za rekvizitu terapeuta). Prostorija policijske postaje također je u naznakama, jedan sivi stol, na sredini iznad stola crna viseća lampa i dva siva stolca. Prostorija ne predstavlja dio Milinog sjećanja nego je jedina realna u predstavi, zato je odvojena na (gledano iz publike) desni dio scene. Scenografski elementi tog prostora se ne mijenjaju od početka do kraja predstave.

6.2. Kostim, frizura i šminka

Kostim koji nosim kao glumica, predstavlja jedan dio Miline osobnosti. Radnja je smještena u moderno doba, točnije našu današnjicu. Takva je bila i ideja u svezi kostima za predstavu koju nam je naveo redatelj u procesu rada. Tijekom studiranja, često smo sebi smišljali i konstruirali kostime. Prije no što mi je ustupljen zaključni dizajn kostima za lik, razmišljala sam kako bih ja vidjela kostim Milinog lika. Razmišljala sam što Mila voli. Sjetila sam se njezine ljubavi prema znanstvenoj fantastici. Dok sam istraživala, saznala sam vezanih podžanrova, futurizma i *Steampunka*. *Steampunk* je podžanr u znanstvenoj fantastici koji sadrži elemente alternativne povijesti i *Cyberpunka*. A *Cyberpunk* je također podžanr. Bazira se na globalnu računalnu komunikacijsku mrežu, tehnološka i biološka usavršavanja čovjeka, virtualne stvarnosti hologramske simulacije i umjetnu inteligenciju te sučelja između čovjeka i računala. Zamislila sam si izgled Mile u jakni iz tog žanra, neobičnom linearnom futurističkom šminkom, bojanom kosom, neobičnog oblika, nešto ekscentrično jer su Milino ponašanje, njezine odluke i način

komunikacije takvi ili kako sam ja percipirala na početku procesa, upadljivi i agresivni. Kada sam sve to istražila na probama se pojavila Morana Petrović koja je radila na predstavi ideju i izradu kostima. Otvorili smo temu kostima naših likova i naših uloga. Shvatila sam kako sam gledala na Milin kostim samo iz svog pogleda na lik i ulogu, nisam gledala širu sliku - cijeli koncept predstave. Otkrivši to, svoju ideju o kostimu sam izbacila iz glave, ali ne u potpunosti. Sačuvala sam je u ponekom razmišljanju, u podtekstu radnji i definiranju prošlosti lika. Kostimografkinja se odlučila za likove u predstavi, izabrati nešto jednostavnije i povezanije s temom kojom se bavimo. Predstava je o Vigu i njegovom problemu, njegovom životu i borbi s autizmom. Svi smo bili dio boja koje se nalaze u prometu te tako simbolično naznačili Vigovu opsesiju semaforima. Dobiveni kostim sastoji se od crvenog džempera s kapuljačom, šiltericom (bez prednjeg dijela šilta), crnih poderanih hlača, imaju rupe na sebi. Mila je imala crvenu boju kojom se najčešće označava uzbuna, opasnost i agresija. To je boja Milinog ponašanja i svakodnevice. Mila privlači pažnju i odašilje uzbunu svima koji se približe. Kako smo kostim dobili pred kraj rada na predstavi malo me zbunilo kretanje u njemu. Do tada sam već imala određene pokrete koji se nisu razlikovali od onih nakon dospijeca kostima, ali ipak jesu u nekim aspektima. Rupe koje su bile na hlačama, često su mi ograničavale igranje scena (kada bi mi zapele na koljenima). Na početku me to iritiralo, ali moram priznati kako mi je otvorilo nove načine pokreta i ideja u izvršavanju fizičkih radnji na sceni. Drugačije sam se morala saginjati i ustajati, jednostavno - drugačije kretati. Kao da sam dobila novo ruho koje sada upravlja sa mnom i drage volje sam tu ideju uvela u svoj rad na ulozi. Osvježilo mi je poneke kretnje tijela u ulozi i tjeralo na novo istraživanje te izlazak iz komfor zone određenih fizičkih pokreta na sceni.

Slika 11. Scena pripreme Viga za razgovor s Laurom, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Milin cijeli život sastoji se od potiskivanja raznih emocija i ponašanja. Počelo je Vigovim rođenjem i njihovim prvim igranjima igračkama koje bi se prekidalo zbog Vigovih tikova. Ponavljanjem registracija i pomicanjem torza naprijed-nazad, ljuljanje. „Sinula“ mi je ideja u vezi crvenog džempera i njegovih rukava. Kako sam Milu okarakterizirala podosta anksioznom, kako je u konstantnoj borbi sa svime što je okružuje, zaključila sam kako bi odlično rješenje bilo konstantno povlačenje rukava gornjeg dijela kostima preko šaka. Ipak, u konzultaciji s kostimografkinjom moja ideja promijenila je smjer. Naime, crvena duksa koju sam dobila za ulogu bila je velika i široka pa je kostimografkinja željela da držim rukave podignute kako me kostim „ne bi pojeo“, kako je rekla. Prihvatila sam uputu i pokušala ju primijeniti. Međutim, kako sam već bila pred samim krajem izrade uloge, teško mi je bilo promijeniti ustaljene navike povlačenja rukava. Kroz ponavljanje materijala - zadnjih proba i budućim odigravanjem predstave gradila sam tu naviku te otkrila kako mogu utjecati na značaj situacije dizanjem i spuštanjem rukava. Odredila sam si gdje ću ih ipak ponekad spustiti, a gdje držati gore. U početku u borbi rukave mi spušta policajac Jukić što sam se dogovorila s kolegom Nikolom. U prenesenom značenju - policajac pokušava nesvjesno zamaskirati pogled na njezin problem, navlačenjem rukava u borbi. Drugi put je, kada sam kao djevojčica u sceni s majkom i bratom, prilikom igre. Djeca najčešće vuku preduge rukave i igraju se njima pa sam tako pokušala pomladiti kretnje. Treći put kada razgovaram s policajcem, čemu sam si pripisala prolaznost vremena u postaji, gdje variram s podizanjem rukava kako se pali i glasi svjetlo na stanici. Čarape koje nosim kao glumica u ulozi na sceni su različite, obje su sive, jedna s prugama i druga s točkicama, naravno, u dogovoru s kostimografkinjom. To je, kako smo ga prozvale, slatki dodatak, element Miline zaigranosti i kreativne energije, prikaz njezine vrcavosti. Na probama smo se dosjetili i prekrivala za glavu. Kada smo krenuli u rad s predstavom, bilo je vrijeme zime. Zbog čestih proba i rada, ponekad nisam imala vremena oprati kosu te sam znala doći na probu s kapom na glavi. Tijekom jedne probe, dečki su mi u sceni fizičkog obračuna s Vigom u kojem dolazi skoro do silovanja Mile, skinuli kapu i bacili je s pozornice. Stvorila se cijela improvizirana scena s kapom koja je pridonijela težini situacije u sceni. Redatelju se jako svidjelo te je inzistirao da to zadržimo. Kostimografkinja je dobila zadatak naći najpogodnije prekrivalo za glavu koje ću kao glumica u predstavi nositi. Zbog jednostavnosti kostima, u dogovoru s kostimografkinjom, šminka za ulogu trebala je biti ista. Za predstavu koristim malo korektora za lice, malo rumenila i laganog crvenkastog sjenila koje stavljam na oči kako bih izgledala što prirodnije i mlađe na sceni. Frizura za ulogu je isto minimalizirana, moja prirodna, koja je blago kovrčava. Kosa mi nije padala preko lica zbog kape koju sam držala na glavi tijekom predstave, a kada bi kapa pala, u sceni kada nasilnici napadaju Viga i Milu, kosa bi mi

ostala razbarušena. Razbarušenost moje kose u tom činu, za moju ulogu, vizualno je pridodana kaotičnost lika u sceni. Za promjene scenografije, za koje smo zaduženi u predstavi (o kojima ću dodatno kasnije pisati), dobili smo tamnije odjevne komade u koje se presvlačimo ili stavljamo preko kostima. Osobno nemam puno sudjelovanja u promjenama scenografije jer nemam vremena za njih i nalazim se gotovo u svakoj sceni. Sve kostime predstave, općenito i one za promjene, prije i poslije predstave priprema, slaže i postavlja - Mirjana Špehar. Iako garderobijerka uvijek točno postavi sve, ostala mi je navika s akademije te ja, prije svake izvedbe, uvijek pregledam je li sve na svome mjestu kako se ne bih u pola predstave zatekla bez kostima za promjenu scenografije.

6.3. Glazba

Glazbu je priredio Damir Šimunović. U glazbi za promjenu scena, očituje se repetitivni zvuk metronoma, točnije onaj zvuk koji je postavljen u semafore diljem Republike Hrvatske za lakši prelazak ceste onima s gubitkom vida. U sceni druženja Mile s prijateljima pjevaju pjesmu koju je idejno izložio glumački kolega Nikola Nedić u konzultaciji s redateljem i glazbenikom. Ostatak cjelokupne glazbe za predstavu napravljen je kako bi filmski pojačao emocije u određenim scenama te time pospješio prijenos glumačkih radnji u ulogama i suodnosima. Miješajući dvije glazbene podloge, ponavljanje zvukova iz prometa i veselijih glazbenih melodija, glazba je složena u predstavu. Operator tona na predstavi je Bojan Blažević koji je ujedno snimio glasove glumaca za dijelove predstave koji se govore u *off-u* (van scene). Monolog u *off-u* koji smo snimili za moju ulogu, nalazi se u sceni 6, u dijelu gdje Mila govori o ostaloj djeci na igralištu. Objašnjavajući odbojno ponašanja djece, njihovih roditelja i ostatka društva prema obitelji na igralištu. Osim tog monologa, za predstavu je snimljen i Vigov glas (zvukovi i rečenice) koji se puštaju na zvučnicima tijekom predstave. Važan segment koji bih spomenula je Vigova uzviknuta rečenice koju repetira: „To je nemoguće”, kako bi se publici prenijela ideja odjeka Vigovih riječi, njegovog agresivnog ponašanja u Milinoj glavi dok Mila prepričava sjećanje policajcu. Dakle zvuk je kompleksan i djeluje u više smjerova kao kulisa, dramski element i pojačivač prijenosa poruka i emocija. Zvuk nije jednoznačan, nego naprotiv koristi cijelu paletu od glasa i realnih zvukova do kompozicija.

Slika 12. Scena na raskrižju s antifonima, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

6.4. Svjetlo

Majstor svjetla Robert Pavlić u dogovoru s redateljem i asistenticom redatelja oblikovao je i postavio rasvjetu za predstavu. Svjetlo je koncipirano tako da prati radnju na sceni. Za radnju u stanici postavljen je intimniji prijeteći rasvjetni objekt (viseća lampa) iznad stola u postaji gdje Mila i policajac obavljaju razgovor koje se pali i gasi prema tome kada se radnja razgovora prikazuje u postaji. Promjene scena su popraćene smanjenim intenzitetom svjetla. Jačina svjetla dovoljno je slaba kako bi naznačila promjenu, ali dovoljno jaka kako bi se vidjele siluete prolaska glumaca koji ponekad označavaju prolazak vremena, ponekad prolaznike na ulicama pri tome namještajući scenografiju za nadolazeće scene. Također, u promjenama scena postavljene su kontre reflektora i hladniji tonaliteti boja. Nadnaravne scene prikazane su *moving headovima*, koji se rotiraju, mijenjajući kolor i toplinu boje i stvarajući nadnaravnu iluziju. U trenutcima spoznaje svakog lika, svjetlo je namješteno u odgovarajuću boju, intenzitet i širinu rasvjete, kako su redatelj i majstor svjetla dogovorili. Uz sve navedeno na sceni se nalazi semafor koji pali-gasi boje na njemu, crvenu, žutu i zelenu (po potrebi), također prema dogovoru majstora svjetla i režijskih indicacija.

6.5. Rekvizita

Rekvizita u cijeloj predstavi na sceni je minimalna, a iščitana je većinom iz onog navedenog u tekstu. Rekvizita koja je određena za moju ulogu je pametni mobitel, časopis, torba za školu i

torta. Mobitel kojim Mila naziva baku kako bi joj javila vijesti o Vigu, a još sam ga kroz proces rada na ulozi dodala u sceni rođendana u svrhu prikazivanja Milinog ponosa, snimanjem događaja i fotografiranja Viga s dobivenim darom. Časopis, gdje se nalazi članak, u kojem je izašla Milina priča o izvanzemaljcima. Torba za školu, koja se nalazi u nekolicini scena, a najiskorištenija iz mog glumačkog pogleda na lik, u jednoj od završnih scena kada se Vigo izgubi, prije početka potrage. Svu ljutnju, prikazujem bacajući torbu izvan scene, bacanje je popraćeno krikom: „Da bar jednom u životu znam što je tebi sada u glavi Vigo”. Rekvizitu torte iznosim tijekom rođendanske scene. Namjena i podtekst torte je smirivanje situacije na rođendanu nakon dolaska Vigovog terapeuta Igora. Otac je ljubomoran, a kako se iskre svađe između likova uzburkaju, Milin odlazak po tortu u mojoj glumačkoj namjeri radnje je diverzija, promjena teme i smirivanje situacije.

Nadalje, o rekviziti koja nije zapisana u tekstu, a nalazi se u predstavi:

- Kapa - prekrivalo za glavu. Iako kostim, također ga smatram i rekvizitom u predstavi jer se u načinu korištenja kape u sceni nasilja mogu iščitati međuljudski odnosi likova na sceni, glumačke namjere i radnje.
- Rekvizita koja je dodana od strane autorskog tima je u sceni ručka gdje se nalaze mama, Vigo i Mila. Moja je funkcija iza scene, ne kao lik Mile, već kao lik „mašinerije“. Radnja koja mi je objašnjena od strane autorskog tima riječima „kao stroj za prijenos proizvoda“ glumcima na scenu koji također predstavljaju stroj. Prenoseći hranu u tanjurima ritmičnim pokretima do ruku majke koja ih odlaže na stol ispred Viga, sve kako bi se stvorio dojam velikih količina hrane koju brižna majka kuha kako bi Vigo napokon nešto pojeo (jer u tom trenutku odbija sve jesti).
- Bilježnica manjih dimenzija. U procesu rada sam dobila ideju koja je, na moju veliku radost, redatelj prihvatio. Mislila sam kako bi ta bilježnica bila odličan dodatak ulozi. Ideja mi se javila u sceni kada Mila i ekipa njezinih prijatelja pomažu Vigu ostvariti romantičnu vezu s Laurom. Milina je predana povjerenom zadatku, pomoći Vigu u ostvarenju cilja. Kako bi pomogla bratu, odlučila sam da je Mila zapisala sva pitanja koja Vigo mora postaviti (nervoza i pritisak) Lauri kako bi otkrio želi li zaista biti u romantičnom odnosu s Laurom.
- Limenka iz koje ispijam pivo u ulozi na sceni, a koju nadodao je redatelj u scenu druženja Mile s prijateljima i Vigom. Zapravo je prazna te glumačkim alatima prikazujem težinu i puninu limenke koju ispijam. Također, preko nje odigravam ljutnju,

negodovanje lika u odvijanju radnje u sceni. U načinu držanja, pritiskanja limenke u ruci te ispijanju iz iste.

Slika 13. Scena rođendana, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 2. 4. 2022.

Prije početka svakog igranja predstave, inspicijent Goran Glavač, nam priređuje i slaže rekvizitu, a taj aspekt također uvijek provjerim. Volim se osjećati sigurno i sve provjeriti prije početka kako ne bih imala distrakcija i sumnju u mislima tijekom predstave.

6.6. Dodatak - Autizam u kazalištu

Za vrijeme procesa rada na predstavi, život oko sebe počela sam promatrati drugim očima. Počela sam primjećivati ili mi se barem tako činilo, autizam u svakodnevnom životu, ljudima oko sebe, u poslu, a konačno i u sebi. Naravno ne u pravom smislu poremećaja u spektru autizma. Svatko od nas ima nešto što ga inspirira i o čemu najviše zna i u to se uzda, za to se zalaže te ponekad zna biti zaštitnički nastrojen prema svojim teorijama. U poslu sam primijetila kako svaki aspekt kazališta ima svoje inačice poput rekvizite koja uvijek prije početka predstave mora biti na svome mjestu, scenografiji koja se mora pojaviti u određenom trenutku u suprotnom nastaje kaos iza pozornice ili se rađa improvizacija - ako su glumci dovoljno fleksibilni. Kazalište, redatelji, autori, glumci, često znaju biti isključivi, ako nije onako kako su oni naučeni ili kako su zamislili. Kao osobe u spektru i oni znaju biti grubo iskreni, što osobu može zasmetati, ali sve to dovodi do stvaranja završnog produkta, živog organizma, predstave. One koja živi i diše kako bi u gledateljima probudila svijest o problemu koji se iznosi.

7. ZAKLJUČAK

Gledajući s odmakom na napravljeno... Svaki aspekt, od najmanjeg pitanja, misli, problema, druženja i veselja poslužio mi je za stvaranje slojevitosti uloge. Sve što sam u procesu saznala o Milinom liku, unijela sam u rad na ulozi. Sve navedeno može se iščitati u govornim radnjama, pokretu, glasu, kostimu i scenskim bivanjem u odnosima s ostalim glumcima i njihovim ulogama. U središtu procesa otkrila sam kako sam u jednom trenu prestala razmišljati o svemu što sam proučila o Mili i bavila se problemima u radu, detaljima koji mi se nisu sviđali. Osjetila sam kako mi je počelo smetati previše teksta pa premalo teksta pa sam počela previše tražiti poveznice iz svog života te okoline ili u tekstu koje mogu povezati Milinim djelovanjima. Tražila sam neumorno jer sam se htjela najbolje predstaviti publici, a da ne odaje dojam „prvoloptaškog viđenja“ ili neke karikature ljute djevojke, a kako bih to ostvarila „skrenula sam na krivi put“ i bavila se ponekim nepotrebnim sadržajima. U jednom trenutku postalo mi je teško protumačiti Miline riječi, njihovu snagu i izvesti ih u sceni, odnosno, borbu naučenog poistovjetiti s Milinom borbom. Mila zna što se događa oko nje, ali još ne zna kako to artikulirati. Iskreno, tako sam se i ja osjećala jer je tekst bio težak, pun jakih emocija jer se radi o životu mlade djevojke. Često sam na početnim probama bila i psihički i fizički iscrpljena. Zaključila sam da uz ljutnju, kao emociju, dolazi mnogo tereta. Morala sam, taj teret, podijeliti s Milinim likom. Likom koji je čekao svoj trenutak kako bi poletio i imao mogućnost sletjeti među ljude, gledatelje. Nikada ne trebam odustati od svoga nauma i uvijek moram biti svjesna zašto sam se počela baviti glumom! To je let koji daje slobodu onima koji su zakinuti ili nemaju prava te ne mogu izraziti svoje osjećaje. Naravno, sigurno će se u proces uvući neki problemi, ali da njih nema ne bih naučila ništa novo iz procesa rada na sebi. Važno mi je da sam u konačnici svjesna problema u budućem radu. Predstavu „Semafor“ odigrali smo više od 30 puta. Sada shvaćam lik i cjelokupnu radnju što u procesu nastanka nisam uspjela spoznati. Nemoguće je negirati koliko je moja uloga rasla svakim progonom i igranjem pred publikom. Ponajviše mislim kako je to zbog konstantne repetitije radnji na sceni, sigurnosti koju sam dobila i pojačane upućenosti na partnera. Upravo u navedenoj repetitiji radnje nalazi se prostor dogradnje primjerene mimike i geste te time izgradnje kompleksne uloge. Kada se pridruži i publika, koja uvijek pruža novi uvid, novi pogled i prostor daljnje izgradnje uloge, prilagodbe u međusobnoj komunikaciji s njom i kolegama na sceni, sve postaje razumljivije. Konstantan rast i razvoj života na sceni dolazi predanošću, energijom, prihvaćanjem i razumijevanjem svojih i tuđih potreba. Također, smatram da je Milin lik primjer djelovanja društva i obitelji bez razumijevanja. Sve to može negativno utjecati na ponašanje pojedinca, osobito na one među

nama koji su osjetljiviji te zahtijevaju više, a ne manje pažnje. Kažem, manje pažnje jer se oni suočeni s nerazumijevanjem okoline povlače u svoj svijet. Moj zadatak u idućim procesima na predstavama je rasti i razvijati se, baš kao i Mila. Odlučno, smireno i korak po korak do izgradnje nadolazećih uloga.

8. LITERATURA

1. Barba, E. i Savareze, N., (1996.), Rečnik požorišne antropologije - Tajna umetnosti glumca: Predgovor jugoslavenskom izdanju (Jovičević A. i Vujić I.); Pogled Jeržija Grotovskog Fakultet dramskih umetnosti - Institut za pozorište, film, radio i televiziju Beograd, Beograd
2. Craig, E. G., (1980.), O umjetnosti kazališta, Prolog, Zagreb
3. Crnojević-Carić, D., (2008.), Gluma i identitet: Osjećanje osjećaja, Durieux, Zagreb
4. Čehov, M., (2004.), Glumcu, O tehnici glume: Poglavlje 5 - Psihološka gesta, Hrvatski centar ITI UNESCO, Zagreb, 2004.
5. Lupi, M., (2005.), Dramaturgija i ples: Čitanje tijela, Kretanja, časopis za plesnu umjetnost, Hrvatski centar ITI UNESCO, Vol.3 (2005), broj 3-4, str. 92-96.
6. Stanislavski, K. S., (1989.), RAD GLUMCA NA SEBI 1: Scenska umjetnost i zanat, CEKADE, Zagreb

Internetski izvori:

1. Anonymus. (2013.) Proleksis enciklopedija. <https://proleksis.lzmk.hr/47283/> (pristup: 10. 8. 2022.)
2. Anonymus. (2021.) Wikipedija. https://hr.wikipedia.org/wiki/Znanstvena_fantastika (pristup: 1. 8. 2022.)
3. Frković, M. Pliva Zdravlje. <https://www.plivazdravlje.hr/vasa-pitanja/qa/display/43280/Aspergerov-sindrom.html> (pristup: 5. 9. 2022.)
4. Nordquist, R. EFerit. <https://hr.eferit.com/definicija-i-primjeri-figurativnih-jezika/> (pristup: 27.8.2022.)
5. Petrović, D. (2021.) Nepopularna psihologija. <https://nepopularna.org/romanticni-odnosi-autizam/> (pristup: 1.9.2022.)
6. Verušić, V. (2013.) Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba. <https://www.poliklinika-djeca.hr/za-roditelje/razvoj-djece/znete-li-sto-je-to-senzorna-integracija/> (pristup: 25.8.2022.)

9. FOTOGRAFIJE

Slika 1. *Završna scena kod semafora*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Slika 2. *Scena gdje se Mila i Vigo igraju kao djeca*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Slika 3. *Scena ručka*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Slika 4. *Scena djetinjstva*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Slika 5. *Scena rođendana*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Slika 6. *Razgovor s policajcem Tarabićem u stanici*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Slika 7. *U ulozi Mile, molba Vigu da se makne s raskrižja*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Slika 8. *U ulozi Mile - razočarenje na Viga*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Slika 9. *Otac Josip i Mila*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Slika 10. *Scena rođendana*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Slika 11. *Scena pripreme Viga za razgovor s Laurom*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 5. 2. 2022.

Slika 12. *Scena na raskrižju s antifonima*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 4. 2. 2022.

Slika 13. *Scena rođendana*, Igor Čepurkovski, Gradsko kazalište „Zorin dom“ Karlovac, 2. 4. 2022.

10. SAŽETAK

Rad na ulozi Mile u predstavi „Semafor“, diplomski je rad koji je nastao iz suradnje Gradskog kazališta „Zorin dom“ u Karlovcu i studentice diplomskog studija glume Ane Šantar s Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku, pod mentorstvom izv. prof. art. Vjekoslava Jankovića. U ovom pisanom radu bilježi svoj pogled na rad u predstavi koja se bavi autizmom i problematikom koja dolazi uz taj poremećaj. Navodi iskustva svog prvog susreta s radom u profesionalnom kazalištu od audicije do premijere i kasnijeg razvoja uloge i nje kao glumice koji dolazi igranjem predstave u mnogim reprizama pred novim publikama. Bilježi svoj prvi kontakt i rad na tekstu spisateljice Petre Cicvarić. Navodi svoj tijek rada na tekstu i problematici kojom se tekst bavi: poseban segment koji gradi njezin lik Mile je u tome što je bliskom odnosu s bratom koji ima autizam. Proces razvijanja i osvještavanja znanja o autizmu. Zapisuje svoj pogled i rad do početka rada s autorskim timom, redateljem Peđom Gvozdićem, ansamblom kazališta „Zorin dom“ i vanjskim suradnicima, kostimografkinjom Moranom Petrović, asistenticom redatelja Majom Huber i ostalim članovima autorskog tima predstave. Zapisuje proces rada na čitaćim, *mizanscenskim* probama i brojnim progonima s pažnjom na glumačke alate koje je koristila u stvaranju Miline uloge. Navodi saznanja koja je otkrila u radu ili potvrdila putem radnog procesa. Bilježi ostvarena i neostvarena maštanja o liku i ulozi. Zaključuje rad svojim saznanjima, pozitivnim stavom, ostaje ustrajna u poboljšanju rada na budućim ulogama i svijetu koji je okružuje.

Ključne riječi: autizam, glumac, glumica, kazalište, lik, predstava, uloga

SUMMARY

Work on the play „Semafor“, is a master thesis work made in collaboration with city theatre „Zorin dom“ in Karlovac and student of master course acting Ana Šantar from the Academy of arts and culture in Osijek, under mentorship of izv. prof. art. Vjekoslav Janković. In this work she details her look of the play which deals with autism and all the problems that come with it. She lists experiences of her first meeting with working in a professional theatre from it's audition, premiere showing and later development of her as an actress that comes from playing it in reruns in front of new audiences. She also lists her first contact and work on the script made by the author Petra Cicvarić, she writes about the work process and all the problems that it deals with. Special segment that builds the character of Mila who has a special relationship with her brother that has autism. Process of developing and raising awareness of of autism. Writes her look of work with the author team, director Peđa Gvozdić, ansamble of the theater „Zorin dom“ and other associates, costumeographer Morana Petroivć, assistant director Maja Huber and other coworkers of the play. She also details working on reading and mizanscene tryouts and other various prosecutions with attention on acting tools she used to create Mila's role. Discovery found in the process of working are also detailed as well as achieved and unachieved dreamings of the character and role. She concludes with what she learned, positive attitude, and stays persistent in further developing her work on future roles and the world that surrounds her.

Key words: actor, actress, autism, character, play, role, theater

11. ŽIVOTOPIS

Ana Šantar rođena je 18. Studenog 1997. godine u Osijeku. Pohađala je Osnovnu školu Franje Krežme i Osnovnu školu Dobriše Cesarića te I. (opću) gimnaziju u Osijeku. Nakon završene gimnazije upisuje preddiplomski studij glume i lutkarstva na tadašnjoj Umjetničkoj akademiji u Osijeku 2016. Godine. Studij završava radom na predstavama „Crveni nosovi” pod mentorstvom doc. art. Jasmina Novljakovića i „Među smećem jedno blago” pod mentorstvom doc. art. Tamare Kučinović i izv. prof. art. Maje Lučić-Vuković te tako stječe prvostupničko zvanje. Potom upisuje diplomski studij glume i lutkarske režije na istoj akademiji, ali pod drugim nazivom – Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku. Sudjelovala je u projektima Teatra „Fort forno” Bale, nastupala je s predstavama na mnogim festivalima: „ Međunarodni festival Umjetnost i Žena”, „Andrićevi dani”, „Prolog”, „Jaje”, MDF Šibenik, i drugi. Pojavljuje se u nekoliko glazbenih spotova. Sudjelovala je u nekoliko neverbalnih i pjevnih performansa u Osijeku i Đakovu. Vodila je nekoliko radionica za djecu u Balama, Rijeci i Osijeku. Otvarala i vodila programe. Od svibnja 2022. godine zaposlena je u Gradskom kazalištu lutaka Rijeka kao mladi glumac/lutkar. Osvojila nekoliko priznanja i nagrada u pucanju zračnom puškom. Tečno govori engleski, a služi se i njemačkim jezikom. Kroz studiranje i umjetnički rad svladala je žongliranje, scensko mačevanje, osnove društvenih i dvorskih plesova, osnove gitare, klavira, ukulela i ritmičnih instrumenata te izradu stolnih i ručnih lutaka, poznaje osnove kostimografije, scenografije i izrade glazbe. Bavi se glumom, lutkarskom režijom, lutkarskom animacijom, fizičkim, vizualnim, uličnim te glazbenim teatrom.